

KANT

Πρόσωπα:

Αντικέρ, Συλλέκτης, Παντελής, Πρόεδρος, Γραμματέας

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Μπαίνουν, συζητώντας, στο δωμάτιο υποδοχής ενός σπιτιού ο Αντικέρ και ο Συλλέκτης)

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: ... Φανταστικό! Αυτό, το υπόγειό σας, λοιπόν, είναι μια γωνιά πολιτισμού. Όταν μου είπατε να συναντηθούμε στο σπίτι σας, εγώ σκέφτηκα πως θα πηγαίναμε μετά κάπου, σε ένα κατάστημα, φέρ' ειπείν, σε μια γκαλερί ίσως... Πού να φανταστώ ότι αυτό το σπίτι έχει μέσα του τόσα important πράγματα. Φανταστικό.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Για λόγους ασφαλείας, ξέρετε. Αλλιώς θα 'ταν να 'χα ένα μαγαζί να μπαίνει μέσα ο πρώτος τυχών που θα περνούσε απέξω, κι αλλιώς, όπως τώρα, να 'χω το σπίτι μου, κι εκείνος που θα αποφασίσει να έλθει, να χρειάζεται να περάσει από κάποια διαδικασία: να κλείσομε ένα ραντεβού, να αφήσει μετά, όταν θα έλθει, τα στοιχεία του ... Είδατε και μόνος σας ...

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Sure! Και πρέπει να πω ότι είπα μέσα μου ότι ο άνθρωπος αυτός δεν έχει τακτ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Παρόλα αυτά, ήλθατε. Κοιτάξτε, αυτός που πραγματικά θα ήθελε να κάνει μια επένδυση σε έργα τέχνης, αντίκες ή άλλα συλλεκτικά κομμάτια, θα έλθει, όποια διαδικασία κι αν υποστεί, ίσως μάλιστα και πιο εξονυχιστική από αυτή στην οποία υποβάλλω εγώ τους πελάτες μου. Είμαι, όμως, αναγκασμένος να την ακολουθώ. Έτσι, αν συμβεί κάτι περίεργο, υπάρχει μια

βάση δεδομένων, από όπου θα μπορούσε η αστυνομία να ξεκινήσει τις έρευνές της.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: You mean, αν κλέψουν κάτι, φέρ' ειπείν;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εγώ, κοιτάξετε, καλού-κακού, ορισμένα κομμάτια τα έχω ασφαλίσει. Όπως το κιβώτιο με τα οστά, ας πούμε, που σας έδειξα. Έναντι, μάλιστα, ενός αρκετά τσουχτερού ασφάλιστρου.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Really! Για τα κόκαλα;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Προσέξτε, ένας Βολανάκης, ας πούμε, κοστίζει, βέβαια, μια περιουσία. Ένα σερβίτσιο, επίσης, μαζί με τα ασημένια μαχαιροπήρουνα, που ανήκε στην οικογένεια του Τσάρου Νικολάου του Β', επίσης αξίζει παρά πολλά.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ω, έχετε και collections από τον Τσάρο και μεγάλους ζωγράφους;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όχι, όχι. Εγώ, αγαπητέ, ψαρεύω στα ρηγά. Έχω, βέβαια, κάποιους πίνακες σύγχρονων ζωγράφων, όχι από τους γνωστούς όμως, όπως επίσης διαθέτω και σερβίτσια από την Ρουμανία, την Σερβία ... Τέλος πάντων, είδατε κάτω τι έχω. Περισσότερο, όπως καταλάβατε, διαθέτω χρηστικού χαρακτήρα πράγματα. Απλώς, μιλώντας γενικά, θέλω να πω ότι όσο μεγάλη αξία κι αν έχει ένας πίνακας του Βολανάκη ή ένα σερβίτσιο της οικογένειας του Νικολάου του Β', δεν παύουν να υπάρχουν κι άλλοι πίνακες του Βολανάκη, όπως κι άλλα σερβίτσια της οικογένειας του Τσάρου.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: So what. Αυτό πηγαίνει να πει ότι δεν έχουν τόση αξία; Την χάνουν;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ασφαλώς κι όχι. Ό,τι έργα του Βολανάκη, όμως, υπάρχουν και όσα σερβίτσια της οικογένειας του Τσάρου υπάρχουν, υπάρχουν. Αυτά είναι. Ούτε ο Βολανάκης ούτε ο Τσάρος ζουν, για να περιμένομε να αυξηθούν οι πίνακες και τα σερβίτσια τους έτσι, ώστε, με την αύξηση των έργων αυτών, να μειωθεί η σπανιότητά τους, να περιοριστεί η ζήτησή τους και να πέσει η χρηματική αξία

τους. Το αντίθετο, μάλιστα, θα έλεγα: προστίθεται σε αυτά και η αξία της παλαιότητας. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, δεν μπορούμε να μιλάμε για έναν και μόνο πίνακα του Βολανάκη ή για ένα και μόνο σερβίτσιο της οικογένειας του Τσάρου Νικολάου του Β΄. Το κιβώτιο με τα οστά που σας έδειξα, όμως; Ένα και μοναδικό σε ολόκληρη την υφήλιο!

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Δηλαδή, το κουτί με τα κόκκαλα που έχετε αξίζει πιο πολύ από ένα σερβίτσιο του Νικολάου του Β΄ ή από έναν Βολανάκη, φερ' ειπείν ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εγώ μιλάω από ηθική άποψη, αγαπητέ. Για την αίσθηση υπεροχής που σου δίνει το γεγονός ότι έχεις στην κατοχή σου ένα αντικείμενο που δεν το έχει κανένας άλλος στον κόσμο. Λες, ας πούμε, ότι έχεις έναν Βολανάκη, τα Αραγμένα καράβια για παράδειγμα, και σου απαντάει ο άλλος «ξέρεις, κι εγώ έχω έναν Βολανάκη, το Πανηγύρι στο Μόναχο», λόγου χάριν. Ή, την στιγμή που υπερηφανεύεσαι ότι έχεις ένα σερβίτσιο της οικογένειας του Τσάρου Νικολάου του Β΄, ακούς τον άλλο να σου λέει «α, ναι κι εγώ αγόρασα τις προάλλες ένα σε δημοπρασία στο Λονδίνο». Οπότε εσύ, κόκκαλο! Ενώ, αν πείτε ότι έχετε στην κατοχή σας τα οστά του Καντ, δεν θα βρεθεί κανείς, πουθενά σε ολόκληρο τον κόσμο, να ισχυριστεί το ίδιο πράγμα. Αλλά, και πέρα από την ηθική αξία που σου δίνει αυτή η αίσθηση της αποκλειστικότητας, μη νομίζετε και η χρηματική αξία των οστών του Καντ κάθε άλλο παρά ευκαταφρόνητη είναι.

ΠΑΛΑΤΗΣ: How much.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ξέρετε, δεν υπάρχει κάποιο προηγούμενο, η πώληση στο παρελθόν του σκελετού μιας μεγάλης προσωπικότητας, για να το χρησιμοποιήσουμε σαν βάση. Το πολύ που συνήθως φροντίζουν να κάνουν κάτι θεοσεβείς συνάνθρωποί μας είναι να προμηθευτούν το δάχτυλο ή κανένα άλλο κόκκαλο από τον σκελετό ενός αγίου ή οσίου. Κάνουν τότε μια δωρεά στο μοναστήρι από όπου το προμηθεύτηκαν ή, αν συμβεί να μεσολαβήσει –που σχεδόν πάντα δηλαδή μεσολαβεί– και κανένας επιτήδειος μοναχός, που φροντίζει για τον εαυτούλη του, του δίνουν κι αυτού κατιτίς για τις υπηρεσίες του. Τώρα αυτό το κατιτίς μη νομίζετε ότι είναι ένα απλό φιλοδώρημα. Εν πάση περιπτώσει ... Εδώ, όμως, πρόκειται για ολόκληρο τον σκελετό του Καντ,

ακέραιο, που δεν του λείπει ούτε δακτυλάκι. Καταλαβαίνετε, γιατί πράμα μιλάμε τώρα, ε;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Not exactly. Ρώτησα και πριν ... Ποιος είναι αυτός ο Καντ;

ΑΝΤΙΚΙΕΡ: Αν ξέρατε για ποιον πρόκειται ...

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: You mean μόλις μάθω, θα πάρω το κουτί με τα κόκκαλα κι όπου φύγει-φύγει.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τώρα, γιατί ειρωνεύεστε. Ούτε εγώ προσωπικά ούτε, πολύ περισσότερο, ο Καντ αξίζουμε τέτοια μεταχείριση.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: What can I do, όταν με προσβάλλετε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εγώ;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Μα μου λέτε αν ξέρω για τον Καντ, ποιος ήταν ο Καντ κ.λπ. κ.λπ. Τι είμαι ...;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Γιατί, ξέρετε για τον Καντ; Εσείς δεν με ρωτήσατε γι' αυτόν; Εκτός κι δεν ακούω καλά, και δεν το ξέρω ... Σας ζητώ συγγνώμη, χίλια συγγνώμη.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Τώρα με ειρωνεύεστε εσείς.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τώρα με προσβάλλετε εσείς.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ε, δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Κρίμα. Στο τηλέφωνο που μιλήσαμε, αλλά και σήμερα που ήρθατε εδώ, μου δώσατε την εντύπωση ενός άκρως συνεννοήσιμου ανθρώπου.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Κι εσείς το ίδιο. Νόμιζα ότι είχα να κάνω με κάποιον που καταλαβαίνει. Και τώρα βλέπω δεν δέχεστε μύγα στο σπαθί σας.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τέλος πάντων, ας μην ... Τα πράγματα, πιστεύω, είναι απλά, αρκεί να βρει κανείς τον σωστό τρόπο να τα προσεγγίσει, την κατάλληλη οπτική γωνία να τα δει. Κοιτάξτε, κατά διαβολική σύμπτωση φαίνεται εσείς κι εγώ να έχουμε ο καθένας μας δυο διαφορετικούς εαυτούς.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Δυο διαφορετικές πλευρές, you mean. Αν ο καθένας μας ήμασταν δυο διαφορετικοί εαυτοί, θα ήμασταν σχιζοφρενείς. Κι αυτό, νομίζω, δεν είναι καλό ούτε για σάς ούτε για μένα.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εσείς λέτε «δυο διαφορετικές πλευρές του εαυτού μας», εγώ, χάριν συντομίας, λέω «δυο διαφορετικούς εαυτούς», ... Καταλαβαίνετε, τι θέλω να πω. Η λύση, λοιπόν, για να μπορέσουμε να συνεννοηθούμε, είναι να στραφούμε στον σοβαρό εαυτό μας, και να αγνοήσουμε τον άλλο, τον ειρωνικό, ας πούμε, εαυτό μας.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Με απλά λόγια: να σοβαρευτούμε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αυτό, ξέρετε –το να βρεις δηλαδή την σωστή οπτική γωνία για να δεις τα πράγματα– είναι, ξέρετε, πολύ αποτελεσματικό. Εδώ ο Κοπέρνικος, για να μην νομίζετε ότι λέω κουβέντες του αέρα, κοιτώντας το δικό μας αστέρι, την γη, και τα άλλα ουράνια σώματα από μια άλλη, την σωστή, οπτική γωνία, πέτυχε να ανοίξει ένα καινούριο, τεράστιο κεφάλαιο στην αστρονομία.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Και πώς το έκανε αυτό;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εδώ (*δείχνει την γροθιά του*) είναι η γη και γύρω-γύρω υπάρχουν ο ήλιος, το φεγγάρι και τα άλλα αστέρια. Όλοι μας νομίζουμε ότι η γη (*δείχνει πάλι την γροθιά του*) είναι ακίνητη και ότι όλα τα άλλα στον ουρανό στρέφονται γύρω της. Ο Κοπέρνικος, βέβαια, και οι άλλοι αστρονόμοι, που πίστευαν το ίδιο, είχαν να αντιμετωπίσουν ένα σωρό προβλήματα σχετικά με τις κινήσεις των ουράνιων σωμάτων. Όσο, όμως, κι αν πάλευαν να τα αντιμετωπίσουν, λύση δεν έβρισκαν. Σκέφτηκε, λοιπόν, μήπως, για να βγει από το αδιέξοδο που είχαν οδηγηθεί αυτός και οι άλλοι αστρονόμοι, έβλεπε τα πράγματα αλλιώς. Ανάποδα.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ανάποδα, ε; Μμμ. Sorry, αλλά πώς ανάποδα;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Να, αντί να συνεχίσει να κοιτάει από κάτω, από την γη, που βρισκόταν, προς τα πάνω, στον ουρανό, όπου έβλεπε τον ήλιο και τους πλανήτες να κινούνται γύρω του, σκέφτηκε τι θα συνέβαινε αν ξεκολλούσε ο ίδιος από την γη και πήγαινε ψηλά στον ουρανό μέχρι να πάει και να ακουμπήσει πάνω τον ήλιο. Δεν θα τα έβλεπε πάλι όλα από εκεί να κινούνται γύρω του; Μόνο που τώρα, επειδή αυτός θα ήταν πάνω στον ήλιο πια και όχι πάνω στην γη, όλα θα γύριζαν γύρω από τον ήλιο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Α έτσι, λοιπόν, ο Κοπέρνικος. Αφήνοντας το μυαλό του να πηδήξει φερ' ειπείν από την γη στον ήλιο, βρήκε ότι το κέντρο του κόσμου μας είναι ο ήλιος και όχι η γη. Έχομε αποδείξεις, όμως, γι' αυτό;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ότι ο Κοπέρνικος βρήκε πως το κέντρο του κόσμου μας είναι ο ήλιος;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: No, εννοώ το πηδημα του Κοπέρνικου από την γη στον ήλιο. Είναι αλήθεια ότι πηδηξε με το μυαλό του από την γη στον ήλιο, για να βρει ότι το κέντρο του κόσμου μας είναι ο ήλιος, ή μπας και είναι κανένα joke, φερ' ειπείν;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα τι λέτε τώρα;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Don't get me wrong. Απλώς είπα μήπως η ιστορία αυτή με τον Κοπέρνικο δεν είναι παρά ένα παραμύθι –ευχάριστο of course, αλλά φανταστικό.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Η πηγή μου είναι έγκυρη: ο Καντ, ο Ιμάνουελ Καντ, ο μέγιστος Γερμανός φιλόσοφος.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ο κύριος, που μου προτείνετε να πάρω το κουτί με κόκαλά του;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αν θέλετε να ξέρετε, κύριε, ο κύριος, όπως τον λέτε, δεν μίλησε απλώς για την ανακάλυψη του Κοπέρνικου και πώς την πέτυχε, αλλά θεωρούσε τον Κοπέρνικο και σαν πρότυπό του. Η επανάστασή μου στην

φιλοσοφία, λέει ο Καντ, είναι η ίδια με την επανάσταση του Κοπέρνικου στην αστρονομία. Όπως, δηλαδή, ο Κοπέρνικος βοήθησε τους αστρονόμους να λύσουν προβλήματα που τους ταλαιπωρούσαν επί αιώνες, αντιστρέφοντας απλά τους ρόλους της γης και του ήλιου, έτσι κι ο Καντ μπόρεσε να απαλλάξει την φιλοσοφία από στείρες διαμάχες και άγονες συζητήσεις αντιστρέφοντας τους ρόλους του αντικειμένου και του υποκειμένου στην διαδικασία για την απόκτηση της γνώσης.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: My goodness! Υποκείμενο! Αντικείμενο! Επαναστάσεις! Honestly, θα με τρελάνετε με τις γνώσεις σας.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Κύριε, τα πράγματα που εμπορεύομαι κουβαλάει το καθένα τους μια ιστορία, για την οποία θέλω να είμαι επαρκώς ενημερωμένος. Να, το κιβώτιο με τα οστά που σας λέω ... Δεν πρόκειται απλώς για τον σκελετό ενός από τα εκατομμύρια των εκατομμυρίων νεκρών που αναπαύονται στα ανά την υφήλιο κοιμητήρια, που, στο κάτω-κάτω, θα ήταν και αποκρουστικό να διαπραγματεύομαι μαζί σας την πώλησή του, αλλά για τα οστά ενός διακεκριμένου ανθρώπου που, με τις ιδέες του επηρέασε καταλυτικά την εξέλιξη της φιλοσοφίας. Αν με βλέπετε να δείχνω τόσο σεβασμό σε ένα μάτσο κόκκαλα, που στην θέα τους μόνο αποστροφή θα μπορούσε να νιώσει κανείς, είναι γιατί ξέρω την ιστορία που κουβαλάνε. Αυτή την ιστορία σας προτείνω να αγοράσετε, την ιστορία ενός επαναστάτη της σκέψης ...

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Δεν καταλαβαίνω τίποτε. Η επανάσταση που έκανε ο Καντ στην φιλοσοφία λέτε είναι ίδια με την επανάσταση του Κοπέρνικου στην αστρονομία. Τι σχέση έχουν, τώρα, το υποκείμενο ..., το αντικείμενο ... – έτσι δεν τα 'πατε;– η απόκτηση της γνώσης ..., ο εαυτός μας με την γη, τον ήλιο, τους πλανήτες; I am sorry ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Προσέξτε. Αν γυρίσομε το βλέμμα μας, ας πούμε εκεί. Θα δούμε το ίδιο πράγμα. Μμ;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ένα βάζο.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ακριβώς, ένα βάζο από πορσελάνη.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Λιμόζ;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Γουάιμαρ. Κοιτάξτε, εγώ κι εσείς βλέπομε το ίδιο πράγμα εκεί. Έτσι; Αλλά κι οποιοσδήποτε άλλος φυσιολογικός άνθρωπος, κάτω από κανονικές συνθήκες, κοιτάξει εκεί, θα δει το ίδιο βάζο. Χωρίς, μάλιστα, να καταβάλει κανείς μας καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια για να το δει. Όλοι μας έχουμε την εντύπωση ότι τα πράγματα που παρατηρούμε τα γνωρίζομε παθητικά: χωρίς να κάνομε τίποτε, αυτά αποτυπώνονται μέσα μας. Έτσι, όμως, είναι όπως νομίζομε εμείς ότι τα γνωρίζομε, λέει ο Καντ. Νομίζομε ότι η γη μένει σταθερή και ο ήλιος κινείται γύρω μας. Στην πραγματικότητα, όμως, όπως ανακάλυψε ο Κοπέρνικος, τα πράγματα δεν είναι έτσι. Αν, λοιπόν, κι εμείς, όπως ο Κοπέρνικος, κάνομε ένα άλμα από τον εαυτό μας –από το υποκείμενο δηλαδή– προς τα αντικείμενα, προς τα πράγματα απέναντί μας, θα δούμε ότι το κέντρο της γνώσης είναι ο εαυτός μας, και όχι το αντικείμενο, ότι ο εαυτός μας, το υποκείμενο είναι που πασχίζει να γνωρίσομε τι συμβαίνει γύρω μας, ενώ το αντικείμενο είναι αδρανές, αδιάφορο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ο καημένος ο εαυτός μας, λοιπόν. Τι τραβάει για να αποκτήσομε την γνώση. Και χωρίς να μας το δείχνει. Μμμ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αν δεν σας ενδιαφέρει το κιβώτιο με τα οστά που σας προτείνω, πείτε το μου –να μην ταλαιπωρούμαστε: κι εγώ να σας μιλάω και σεις να με ακούτε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Μα τι λέτε τώρα. Αν δεν είχα ενδιαφέρον, δεν θα είχα έλθει καν. Τι νομίζετε, δεν έχω πώς να σκοτώσω τον χρόνο μου;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ε, τότε σταματήστε, επιτέλους, να ειρωνεύεστε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Εγώ ή εσείς; Όταν μου λέτε εσείς ότι χρειάζεται ο εαυτός μου να κάνει ολόκληρο αγώνα για να δω ότι αυτό που έχει επάνω του εκείνο το τραπεζάκι είναι ένα βάζο χωρίς να πάρω εγώ μυρωδιά από αυτόν τον αγώνα... Λες και ο εαυτός μου δεν είμαι εγώ για να ξέρω τι γίνεται μέσα του ... Είναι

σοβαρά πράγματα αυτά, και μου λέτε ότι κοροϊδεύω; Εσείς, φερ' ειπείν, μπορεί να τα βρίσκετε λογικά. Εγώ, όμως ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Θέλετε, λοιπόν, να δούμε ποιος έχει δίκιο: εσείς, που τα θεωρείτε εξωφρενικά, ή ο Καντ, που τα βλέπει λογικά; Το βάζο, λοιπόν, που είπαμε. Πώς το αντιλαμβανόμαστε;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Βλέπομε το χρώμα του, ροζ: αγγίζοντάς το, το νιώθουμε σκληρό· το σχήμα του, στενόμακρο

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ωοειδές, πείτε το καλύτερα. Ωοειδές.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ωοειδές, όπως το πεπόνι, φερ' ειπείν ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όλα αυτά είναι εικόνες, παραστάσεις, εμπειρίες, που αποτυπώνονται μέσα μας χωρίς ο εαυτός μας να κάνει τίποτε απολύτως. Είναι, δηλαδή, όπως ο καθρέφτης, που ό,τι τύχει και βρεθεί μπροστά του απεικονίζεται πάνω του, χωρίς να χρειαστεί ο ίδιος να κάνει τίποτε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ο εαυτός μας, λοιπόν, τα δέχεται όλα, χωρίς να κάνει ο ίδιος τίποτε, κανέναν απολύτως αγώνα –όπως ο καθρέφτης, φερ' ειπείν. Είπα εγώ τίποτε διαφορετικό; Άρα, συμφωνούμε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ως εδώ, ναι. Γιατί, κατά τον Καντ, μπορεί η γνώση μας για οτιδήποτε υπάρχει ή συμβαίνει γύρω μας να ξεκινάει με τις αισθήσεις μας, αλλά σίγουρα δεν πηγάζει από τις αισθήσεις μας.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Αν πω κάτι τώρα, θα με παρεξηγήσετε πάλι, θα πείτε ότι ειρωνεύομαι.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Να το πω αλλιώς, λοιπόν: οι εικόνες, οι παραστάσεις, οι εμπειρίες που μας δίνουν οι αισθήσεις και τις δεχόμαστε εμείς μέσα μας παθητικά, χωρίς ο εαυτός μας να κάνει τίποτε, είναι το μισό μόνο της διαδικασίας για την απόκτηση της γνώσης. Στο άλλο μισό της διαδικασίας για την απόκτηση της γνώσης συμμετέχει ο εαυτός μου –ενεργά πλέον, όμως, τώρα.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ενεργά, πώς δηλαδή.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Το ροζ χρώμα που βλέπομε, κοιτώντας το βάζο, και η σκληρότητα του που νιώθομε αγγίζοντάς το δεν έχουν καμιά σχέση μεταξύ τους. Έχουν;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Το ωοειδές σχήμα του βάζου, επίσης, και ο ήχος που κάνει αυτό όταν το χτυπάμε με το χέρι μας δεν έχουν καμιά σχέση μεταξύ τους. Έχουν;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Το ίδιο συμβαίνει και τα άλλα χαρακτηριστικά του βάζου. Είναι όλα τους διαφορετικά, άσχετα μεταξύ τους. Μαζί, όμως, αυτά, όταν συνδυαστούν καταλλήλως, σχηματίζουν το βάζο. Είναι, όπως, ως πούμε, τα ξύλα, τα λούστρα, τα καρφιά, οι κόλες και άλλα υλικά σε ένα επιπλοποιείο, που μεταξύ τους είναι μεν διαφορετικά, αλλά με αυτά ο επιπλοποιός μπορεί, εφόσον τα συνδυάσει κατάλληλα, να φτιάξει ένα ωραιότατο τραπέζι, ως πούμε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Yes, but υπάρχει κάποιος τεχνίτης που επεξεργάζεται τα ξύλα, τις κόλες, τα καρφιά και τα άλλα υλικά, για να φτιαχτεί από αυτά το τραπέζι. Με μας, όμως, ποιος επεξεργάζεται τα χρώματα, τα σχήματα, τους ήχους και όλα τα άλλα που μας δίνουν οι αισθήσεις μας για να φτιαχτεί η εικόνα του βάζου – ή της καρέκλας ή οποιουδήποτε άλλου, τέλος πάντων, πράγματος.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ο εαυτός μας! Ο Καντ, συγκεκριμένα, λέει ότι μέσα στον καθένα μας υπάρχει ο νους, ο λόγος, η νόηση, η σκέψη, που αναλαμβάνει να οργανώσει αυτό το ακατάστατο υλικό μέσα μας. Ο νους, δηλαδή, φροντίζει, ώστε όλα – χρώματα, ήχοι, σχήματα και όσα άλλα χαρακτηριστικά μας εξασφαλίζουν οι αισθήσεις μας, που είναι σκόρπια και ανακατεμένα μέσα μας – να συνδυαστούν το ένα με το άλλο έτσι, που στο τέλος από αυτά να δημιουργηθούν τα διάφορα πράγματα – βάζα, δέντρα, πίνακες, τριαντάφυλλα, λιοντάρια, χαλιά σύννεφα, που παρατηρούμε γύρω μας: τα πάντα. Κι όπως ο τεχνίτης, για να φτιάξει ένα τραπέζι, χρησιμοποιεί τα κατάλληλα εργαλεία,

έτσι κι ο νους μας, για να φτιάξει από το ακατάστατο υλικό που υπάρχει μέσα μας τα διάφορα πράγματα που παρατηρούμε γύρω μας, μεταχειρίζεται τα δικά του εργαλεία –τις κατηγορίες, όπως τα ονομάζει ο Καντ.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Κατηγορίες; Εναντίον τίνος, και για τι;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όχι, όχι δεν πρόκειται γι' αυτού του είδους τις κατηγορίες, για τις μομφές που εκτοξεύουμε εναντίον εκείνων που κάνουν κάτι κακό. Οι κατηγορίες, λέει ο Καντ, είναι γενικές έννοιες, όπως, ας πούμε, η ενότητα ή η αιτιότητα, που τις χρησιμοποιούμε για να συνδέουμε τα χρώματα, τους ήχους, τις οσμές, τις γεύσεις, τα σχήματα κι άλλα τέτοια χαρακτηριστικά που αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Θέλετε να πείτε, δηλαδή, ότι, κατά τον Καντ με τις κατηγορίες, τα εργαλεία που μας δίνει ο λόγος, μπορούμε και συνδέουμε ένα ροζ χρώμα, ένα στενόμακρο ... συγνώμη ένα ωοειδές σχήμα που βλέπουμε, το αίσθημα της σκληρότητας νιώθουμε αγγίζοντας κάτι κι έτσι φτιάχνουμε την εικόνα του βάζου;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ακριβώς. Η κατηγορία της ενότητας μας δίνει την δυνατότητα να ενώνουμε μεταξύ τους τα διάφορα χαρακτηριστικά του βάζου. Όπως η κατηγορία της αιτιότητας, επίσης, που μας επιτρέπει να συσχετίζουμε την ένδειξη 100 βαθμοί Κελσίου, που παρατηρούμε πάνω στο θερμόμετρο που έχουμε βυθίσει σε ένα δοχείο νερό, με τον βρασμό, με το κόχλασμα δηλαδή του νερού.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Α, μάλιστα. Ναι, αλλά η ενότητα, η αιτιότητα και οι άλλες κατηγορίες που λέει ο Καντ πώς βρεθήκανε μέσα μας; Πώς τις ανακάλυψε ο νους; Είπε ξαφνικά: α, να κάτι ωραία εργαλεία να τα χρησιμοποιήσουμε; Ή ήταν έμφυτες μέσα μας, όπως το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, φερ' ειπείν;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τίποτε από όλα αυτά. Απλώς, δοκιμάζοντας. Στην προσπάθειά του, δηλαδή, ο νους μας να μας βοηθήσει να οργανώσουμε το ακατέργαστο υλικό μέσα μας, δοκίμασε διάφορους τρόπους, άπειρους ίσως. Ε, από όλους αυτούς τους άπειρους τρόπους που δοκίμασε, τελικά κράτησε μερικούς μόνο –την ενότητα, την αιτιότητα και τις άλλες κατηγορίες που λέει ο Καντ, επειδή είδε

ότι αυτές μόνο μας βοηθούν να συνδυάζουμε τις σκόρπιες και άσχετες μεταξύ τους παραστάσεις, εικόνες και εμπειρίες που μας δίνουν οι αισθήσεις μας.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Οι κατηγορίες, λοιπόν, είναι το παν, για να σχηματίζουμε από το ακατέργαστο υλικό μέσα μας που μας προσφέρουν οι αισθήσεις τα πράγματα και τα γεγονότα που παρατηρούμε. Nice. Μ' αρέσει πολύ, λοιπόν, αυτή η ιδέα!

ΑΝΤΙΚΕΡ: Προσέξτε, όμως, κάτι ακόμη. Για να σχηματιστεί ένα πράγμα, το βάζο που λέγαμε, δεν αρκεί ο νους μας να χρησιμοποιήσει την κατηγορία της ενότητας. Χρειάζεται ακόμη τα συστατικά που θα ενώσει ο νους μας να τα βάλει σε μια ορισμένη σειρά και τάξη –ποιο να βάλει πρώτα και ποιο ύστερα, ποιο να βάλει από πάνω και ποιο από κάτω, ποιο δεξιά και ποιο αριστερά, κ.ο.κ.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Φυσικά, γιατί αν τα ενώναμε αλλιώς, θα σχηματίζαμε μια άλλη εικόνα, και όχι την εικόνα του βάζου που βλέπομε τώρα.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Πρέπει, δηλαδή, για να οργανώσουμε το ακατέργαστο υλικό μέσα μας, εκτός από την κατηγορία της ενότητας και τις άλλες κατηγορίες του νου, να χρησιμοποιήσουμε επίσης τον χρόνο και τον χώρο, που είναι τα εργαλεία μιας άλλης λειτουργίας μέσα μας –της εποπτείας, όπως την ονομάζει ο Καντ.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Σιγά, σιγά, γιατί ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Απλώς, εκείνο που θα πρέπει να ξέρετε είναι ότι ο κόσμος ολόκληρος γύρω μας, ό,τι κι αν ξέρομε γι' αυτόν, είναι, κατά τον Καντ, δημιούργημα του εαυτού μας.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: You mean, ό,τι παρατηρώ γύρω μου –εσάς, το βάζο, τα αυτοκίνητα έξω, τα δέντρα, την μυρωδιά των λουλουδιών, τον ήχο της καμπάνας, τον ήλιο που καίει το μεσημέρι, τα αστέρια που λάμπουν την νύχτα στον ουρανό– είναι δημιούργημα δικό μου;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ναι.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Μα αυτό είναι ... τι να πω. Joke, φέρ' ειπείν!

ΑΝΤΙΚΕΡ: Για σκεφτείτε λίγο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: You mean ότι εγώ δεν σκέφτομαι.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μπορώ να ρωτήσω κάτι; Τις πληροφορίες για το τι υπάρχει ή συμβαίνει γύρω μας ποιος μας τις δίνει.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Οι αισθήσεις. Και μάλιστα είπατε πως οι πληροφορίες που μας δίνουν οι αισθήσεις είναι άνω κάτω μέσα μας, ένα ακατάστατο υλικό.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Γι αυτό και χρειάζεται κάποιος να τις βάλει σε τάξη, να οργανώσει μέσα μας το ακατάστατο αυτό υλικό. Και ποιος είναι αυτός ο κάποιος;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ο νους μας. Έτσι δεν είπαμε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ακριβώς, ο νους μας. Ο νους, όμως όχι μόνος του, αλλά με την βοήθεια της εποπτείας, η οποία μας εξασφαλίζει τον χρόνο και τον χώρο, που μας λένε με ποια σειρά και τάξη θα πρέπει να βάζουμε τα χρώματα, τους ήχους, τα σχήματα, τις γεύσεις και τις άλλες πληροφορίες που μας δίνουν οι αισθήσεις.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Τα είπαμε αυτά. Μην τα ξαναλέμε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μισό λεπτό. Οι αισθήσεις, ο νους και η εποπτεία, που μας εφοδιάζουν με το ακατάστατο υλικό και μας βοηθάνε στην συνέχεια να το οργανώσουμε για να σχηματίσουμε τις εικόνες των πραγμάτων που υπάρχουν γύρω μας, είναι λειτουργίες δικές μας, ανήκουν σε μας. Έτσι δεν είναι; Για σκεφτείτε να μην μπορούσαμε να αισθανθούμε τίποτε, να μην μπορούσαμε να σκεφτούμε τίποτε, να μην μπορούσαμε να βάζαμε τίποτε σε τάξη και σε σειρά ... Θα υπήρχε τίποτε για μας; Όχι, πέστε μου, σας παρακαλώ. Ένα χάος και τίποτε άλλο

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ναι, εντάξει, αλλά το να λέμε πάλι ότι ο κόσμος είναι δημιούργημα του εαυτού μας, δεν είναι σαν να λέμε ότι ζούμε σε έναν δικό μας κόσμο, έναν φανταστικό και όχι πραγματικό κόσμο; Πώς μπορώ να λέω ότι αυτό το βάζο είναι πραγματικό και δεν το φαντάζομαι, αν και το πραγματικό και το φανταστικό είναι το καθένα τους δημιούργημα του εαυτού μας;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ηρεμήστε. Σε αντίθεση με το φανταστικό, που είναι όλως διόλου δικό μας δημιούργημα, το πραγματικό, λέει ο Καντ, όσο κι αν το φτιάχνουμε εμείς με τις αισθήσεις μας, το λόγο μας και την εποπτεία μας, έχει, παρόλα αυτά, την πηγή του στα έξω από μας, στα αντικείμενα γύρω μας. Κατά τον Καντ, δηλαδή, οτιδήποτε ξέρομε, το ξέρομε σαν φαινόμενο, σαν ένα πράγμα δηλαδή όπως μας φαίνεται –όπως το βλέπομε, όπως το ακούμε, όπως το πιάνομε. Το φαινόμενο, όμως, προϋποθέτει κάτι του οποίου είναι φαινόμενο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Όπως θα λέγαμε για το είδωλο στον καθρέφτη, που δεν υπάρχει από μόνο του, αλλά αναπαριστάνει κάτι έξω από αυτό.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Πολύ σωστά. Κατά τον Καντ, δηλαδή, κάθε πράγμα που παρατηρούμε γύρω μας χωρίζεται σε δυο επίπεδα: στο φαινόμενο, που είναι το πράγμα όπως μας φαίνεται, όπως το αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας, και στο πράγμα όπως υπάρχει από μόνο του, έξω από μας, το πράγμα καθεαυτό, όπως το λέει ο Καντ. Το πράγμα καθεαυτό δεν μπορούμε να το περιγράψομε ποτέ, γιατί κάθε φορά που θα πηγαίνομε να το περιγράψομε – να πούμε τι χρώμα είναι, τι σχήμα έχει, αν είναι σκληρό– θα το παρουσιάζομε όπως φαίνεται στις αισθήσεις μας, θα το κάνομε δηλαδή πάλι φαινόμενο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: You mean το φαινόμενο είναι κάτι που μπορούμε να το περιγράψομε, ενώ το πράγμα ... καθεαυτό –το 'πα καλά; – είναι κλεισμένο μέσα στον εαυτό του και δεν μπορούμε να το πούμε τι είναι. Έτσι;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ας πούμε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Πάντως και το πράγμα καθεαυτό και το φαινόμενο είναι και τα δυο τους πραγματικά –με δυο διαφορετικούς τρόπους, φέρ' ειπείν. Το λέω γιατί συνήθως, όταν λέμε φαινόμενο, το μυαλό μας πηγαίνει σε κάτι fake, απατηλό, ψεύτικο. Τα φαινόμενα απατούν! Έτσι δεν λέμε; Ενώ τώρα, κατά τον Καντ, η διαφορά ανάμεσα στο φαινόμενο και στο πράγμα καθεαυτό είναι ότι το ένα μπορούμε να το περιγράψουμε, και το άλλο όχι, μένει μυστικό, κρυφό.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Να το πω αλλιώς: το φαινόμενο είναι η προέκταση, η ορατή, ας πούμε, πλευρά, του πράγματος καθεαυτό, που μένει πάντα ασύλληπτο από τις αισθήσεις.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: I am really surprised μαζί σας. Ποτέ δεν φανταζόμουν ότι ένας αντικέρ θα μπορούσε να είναι τόσο ενημερωμένος για την διδασκαλία ενός φιλοσόφου. Ούτε καθηγητής της φιλοσοφίας, να ήσασταν.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα, σας είπα. Μπορεί να μην είμαι κανένας από τους μεγάλους και γνωστούς αντικέρ. Είδατε την συλλογή μου ...

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ναι έχω υπόψη μου άλλες, πολύ πιο πλούσιες. Δεν θέλω να σας θίξω, αλλά την δική σας δεν την ήξερα καθόλου. Εντελώς τυχαία έμαθα για την συλλογή σας από κάποιον γνωστό μου.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Παρόλα αυτά, μπορώ να σας διαβεβαιώσω, δύσκολα θα βρείτε μεταξύ των συναδέλφων μου, κάποιον που να έχει τόσο στενή και βαθιά σχέση με τα πράγματα που εμπορεύεται, όσο εγώ. Για μένα, το κάθε κομμάτι της συλλογής μου είναι, όπως σας είπα, η ιστορία του. Μη σας κάνει, λοιπόν, εντύπωση που ξέρω τόσα πράγματα για τον Καντ. Και έχω διαβάσει γι' αυτόν, και ομιλίες και διαλέξεις και συζητήσεις έχω παρακολουθήσει γι' αυτόν, κι εδώ και στο εξωτερικό ... Αξίζει, όμως, όπως διαπίστωσα, να αφιερώσει κανείς πολύ περισσότερο χρόνο μελέτης από όσο εγώ σε έναν επαναστάτη της φιλοσοφίας, όπως ο Καντ.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Επαναστάτης, γιατί; Επανάσταση δεν λέμε όταν γίνεται μια ριζική ανατροπή στα πράγματα και τις καταστάσεις που έχουν ριζώσει στον χρόνο.

Στην επιστήμη, φερ' ειπείν, με τον Κοπέρνικο σημειώθηκε μια επανάσταση: καταργήθηκε η θεωρία που επί αιώνες πίστευαν οι άνθρωποι ότι το κέντρο του κόσμου μας είναι η γη, για να αντικατασταθεί από την νέα θεωρία ότι το κέντρο του κόσμου μας είναι ο ήλιος. Με τον Καντ, όμως; Τι άλλαξε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τι άλλαξε. Πριν από τον Καντ οι φιλόσοφοι πίστευαν ότι αποκλειστικός ρυθμιστής για την απόκτηση της γνώσης είναι το αντικείμενο. Που σημαίνει αυτό, τι; Ότι καθώς είμαστε εμείς εδώ και παρατηρούμε εκεί το βάζο, έχουμε την εντύπωση ότι το βάζο έρχεται και μπαίνει μέσα μας και μας πληροφορεί ότι υπάρχει εκεί.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Μα τι τρέλες είναι αυτές που λέτε τώρα. Έρχεται, φερ' ειπείν, το βάζο εκείνο εκεί και μπαίνει μέσα σε σας και σε μένα, ενώ συγχρόνως αυτό είναι σταθερά εκεί; Πώς γίνεται αυτό;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Έλα ντε; Αυτό, ακριβώς, και άλλα τέτοια προβλήματα δημιούργησαν την υποψία στον Καντ μήπως δεν είναι το αντικείμενο που έρχεται και μπαίνει μέσα μας για να το γνωρίσουμε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ο.Κ, και πώς το γνωρίζουμε τότε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ο Καντ σκέφτηκε, όπως ο Κοπέρνικος, να δει τα πράγματα ανάποδα: μήπως, δηλαδή, δεν είναι το αντικείμενο που έρχεται και μπαίνει μέσα μας για να το γνωρίσουμε, αλλά ότι, αντίστροφα, ο εαυτός μας είναι εκείνος που πηγαίνει στο αντικείμενο και το γνωρίζει.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Πάλι τα ίδια ... Εγώ είμαι σταθερά εδώ στην θέση μου. Το νιώθω. Τι θέλετε να μου πείτε, λοιπόν. Ότι από δω που είμαι φεύγω και πηγαίνω στο αντικείμενο, το γνωρίζω, και μετά ξαναγυρίζω εδώ χωρίς να πάρω είδηση για όλη αυτήν την διαδρομή του εαυτού μου; This is something ακόμη πιο παλαβό από το να πούμε ότι το αντικείμενο έρχεται και μπαίνει μέσα μου.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ακούστε, κύριε, επιτέλους ακούστε τι σας λένε. Αν ξέρω ότι υπάρχει εκεί το βάζο, είναι γιατί η ματιά μου από δω που βρίσκομαι φτάνει ως εκεί που είναι αυτό. Αν το βάζο ήταν 5 χιλιόμετρα μακριά μου, ασφαλώς και δεν

θα ήξερα ότι υπάρχει, επειδή η ματιά μου δεν μπορεί να πάει τόσο μακριά. Κι αυτό ισχύει γενικά με όλα τα πράγματα γύρω μας. Υπάρχουν όπως τα ξέρομε ότι υπάρχουν στον βαθμό που οι αισθήσεις μας μπορούν να πάνε ως αυτά και να συλλάβουν τα χαρακτηριστικά τους –το χρώμα τους, τον ήχο τους, το σχήμα τους κ.λπ. Οι αισθήσεις, όμως, που πηγαίνουν στα πράγματα, για να συλλέξουν πληροφορίες γι' αυτά, είναι κομμάτι του εαυτού μας. Ο εαυτός μας, λοιπόν, είναι που πηγαίνει στο αντικείμενο, κι όχι το αντικείμενο που έρχεται στον εαυτό μας. Έτσι, ο Καντ ανέτρεψε την καθιερωμένη άποψη που έλεγε ότι η γνώση εξαρτάται από το αντικείμενο. Ο εαυτός μας είναι εκείνος που μας εξασφαλίζει την γνώση των πραγμάτων, και όχι τα πράγματα! Καταλάβετε;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ωραία κι αν είναι έτσι, ποια από τις λειτουργίες του εαυτού μας έχει το μεγαλύτερο μερίδιο στην απόκτηση της γνώσης, ποια, φερ' ειπείν, μάς είναι πιο απαραίτητη για να γνωρίσουμε τα πράγματα –οι αισθήσεις ή ο λόγος, ας πούμε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Και τα δυο εξίσου. Ναι, ναι και τα δυο εξίσου. Πώς θα μπορούσε ο νους μας να διαμορφώσει τις εικόνες των πραγμάτων αν δεν είχε στην διάθεσή του το ακατάστατο και ακατέργαστο υλικό που μας δίνουν οι αισθήσεις για να το επεξεργαστεί; Και, αντίστροφα, πώς θα μετατρέπóταν το ακατέργαστο υλικό σε εικόνες πραγμάτων αν δεν βρισκόταν κάποιος, ο νους, να το επεξεργαστεί; Έτσι, ο Καντ, μοιράζοντας ίσους ρόλους στις αισθήσεις και στον νου για την απόκτηση της γνώσης, πέτυχε να βάλει τέλος στην διαμάχη δυο αντίπαλων σχολών: του εμπειρισμού, που λέει ότι η γνώση πηγάζει από τις αισθήσεις, και του ορθολογισμού, που λέει ότι πηγή της γνώσης είναι ο νους.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Και ειρηνοποιός, λοιπόν, ο Καντ, ε; Όχι μόνο επαναστάτης. Μα γιατί μουτρώνετε έτσι;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ε, λοιπόν, ναι: ο Καντ ήταν ειρηνοποιός. Όχι μόνο γιατί προσπάθησε να ενσωματώσει τον εμπειρισμό και τον ορθολογισμό σε μια θεωρία έτσι, που ο ένας να μην αποκλείει τον άλλο, αλλά κι επειδή νοιαζόταν για το μέλλον της ανθρωπότητας. Πίστευε ότι η ανθρωπότητα θα μπορούσε να ησυχάσει

οριστικά και να ευτυχίσει, μόνο αν σταματούσαν οι πόλεμοι μεταξύ των λαών και επικρατούσε επιτέλους ανάμεσά τους η διαρκής, όπως την έλεγε ο ίδιος, ειρήνη.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Διαρκής ειρήνη! Τι μου θυμίσατε τώρα. Εγώ, όπως σας είπα, ανάμεσα στις επιχειρήσεις που καταγίνομαι, κάνω και εισαγωγές από σησάμι –χρόνια τώρα☺ για την ακρίβεια ήταν η πρώτη μου ασχολία με το εμπόριο. Είχα, λοιπόν, γνωρίσει κάποτε στην Αιθιοπία, όπου είχα πάει για να παραγγείλω μια μεγάλη παρτίδα σησάμι, έναν Ολλανδό εισαγωγέα σησαμιού στην χώρα του. Έτσι, όπως βλέπομασταν και συζητούσαμε, γου κνω, για τις δουλειές μας, την ζωή μας τα σχέδιά μας, μου είπε ότι είχε κουραστεί πια με το εμπόριο και τα ταξίδια που ήταν υποχρεωμένος να κάνει κάθε τόσο, και ότι σκόπευε να αφήσει την επιχείρηση σε έναν ανεψιό του –δεν είχε παιδιά ο ίδιος– και να πάει να ζήσει στο χωριό του, κάπου έξω από το Άμστερνταμ. Ήταν μια γαλήνια τοποθεσία, για να πάει να ξεκουραστεί κανείς. Επέμενε να πάω να τον επισκεφθώ εκεί. Θα ξεχνούσα, μου είπε, ότι ζούσα σε αυτόν τον μίζερο και φασαριόζικο κόσμο με τους ανταγωνισμούς, τις διεκδικήσεις και τις συγκρούσεις. Ένας πρόγονός του, μάλιστα, μου διηγήθηκε, είχε κτίσει στην περιοχή εκεί πριν από 300 περίπου χρόνια ένα πανδοχείο και στην πρόσοψή του, θέλοντας να προκαταλάβει τους πελάτες του για την παραδεισένια γαλήνη που μπορούσε να τους προσφέρει το πανδοχείο του, είχε κρεμάσει μια ταμπέλα που έδειχνε ένα νεκροταφείο με μια μεγάλη επιγραφή από πάνω που έλεγε «Διαρκής Ειρήνη». Είχε χιούμορ ο άτιμος ο ξενοδόχος. Έτσι δεν είναι; Εμένα μου φάνηκε πολύ αστείο, πάντως. Αναρωτιέμαι, λοιπόν, μήπως ο Καντ... Αλήθεια, πότε έζησε ο Καντ;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τον δέκατο όγδοο αιώνα –από το 1724 έως το 1804.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Πάνε ως σήμερα, δηλαδή, από τότε που γεννήθηκε, κάπου 280 χρόνια. Έτσι δεν είναι; Και 300 χρόνια από τότε που έφτιαξε ο Ολλανδός το πανδοχείο του που λέγαμε. Άρα το πανδοχείο θα υπήρχε όταν ζούσε ο Καντ. Αποκλείεται, λοιπόν, να είχε περάσει από εκεί και να είδε την ταμπέλα του πανδοχείου με το νεκροταφείο και την επιγραφή «Διαρκής Ειρήνη»; Μου είπατε, αν δεν κάνω λάθος, ότι ήταν Γερμανός, και η Γερμανία συνορεύει με την Ολλανδία. Συνεπώς ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Δεν καταλαβαίνω πού το πάτε.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Θέλω να πω μήπως ο Καντ εμπνεύστηκε την διαρκή ειρήνη, που είπατε ότι οραματίστηκε, διαβάζοντας την επιγραφή του Ολλανδού πανδοχέα.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τι ψάχνετε τώρα να βρείτε ... Και μετά σου λένε για τους εμπόρους και τους επιχειρηματίες ότι δεν είναι σχολαστικοί. Αν θέλετε να ξέρετε, πάντως, αποκλείεται ο Καντ να πέρασε ποτέ από το πανδοχείο εκείνο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Και πώς είστε τόσο βέβαιος.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Γιατί ο Καντ πέρασε όλη του την ζωή εκεί που γεννήθηκε, στην Καινιξβέργη. Μόνο κάποτε, όταν για ένα διάστημα εργάστηκε σαν οικοδιδάσκαλος, χρειάστηκε να φύγει από εκεί –και πάλι όχι να πάει μακριά, κάπου 100 χιλιόμετρα μόνο. Η Καινιξβέργη, όμως, απέχει από την Ολλανδία, κάποιες χιλιάδες χιλιόμετρα. Οπότε, όπως καταλαβαίνετε ...

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Μπορεί, όμως, να διάβασε ο Καντ κάπου για το πανδοχείο του Ολλανδού. Οι τουριστικοί οδηγοί της περιοχής αναφέρουν την ιστορία αυτή σαν ένα αξιοσημείωτο γεγονός, σαν κάτι που είναι γνωστό από παλιά. Οπότε, όπως καταλαβαίνετε, δεν αποκλείεται η ιστορία του πανδοχείου να ήταν γνωστή στον Καντ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ναι πράγματι, αυτό ποιος μπορεί να το αποκλείσει. Αλλά τι πάει να πει αν ήταν ή δεν ήταν εν γνώσει του Καντ η ιστορία του πανδοχείου του Ολλανδού. Τι σχέση μπορεί να έχει η θεωρία του Καντ για την διαρκή ειρήνη με το χωρατό ενός Ολλανδού επαρχιώτη πανδοχέα.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Καμιά φορά, όμως, η έμπνευση, λένε, μπορεί να γεννηθεί από κάτι πολύ ασήμαντο.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Κοιτάξτε, ο Καντ γεννήθηκε σε ένα περιβάλλον ταπεινό –τόσο από οικονομική όσο και από κοινωνική άποψη. Ο πατέρας του έφτιαχνε σαμάρια, και η μητέρα του ήταν μια απλή, χωρίς μόρφωση γυναίκα, που, όπως συμβαίνει συνήθως με αυτού του είδους τους ανθρώπους, αφιερώθηκε στον Θεό και την οικογένειά της. Ήταν εκείνη, έλεγε ο Καντ, που του φύτεψε και του καλλιέργησε μέσα του από νωρίς τον σπόρο της καλοσύνης, που, γι'

αυτόν, δεν ήταν τίποτε άλλο παρά ο σεβασμός στον άνθρωπο –κάτι που διατήρησε ως το τέλος της ζωής του. Όταν λίγο πριν πεθάνει, γέροντα και εξαντλημένο πια, στα πρόθυρα του θανάτου, τον επισκέφθηκε ο γιατρός, ο Καντ προσπάθησε με δυσκολία να σηκωθεί από το κρεβάτι του, για να τον υποδεχθεί. «Μα δεν χρειάζεται να καταπονείτε τον εαυτό σας», του είπε ο γιατρός προτρέποντάς τον να μείνει ξαπλωμένος. Αυτός, όμως, επέμενε να σηκωθεί, μέχρι που τα κατάφερε στο τέλος, λέγοντάς του ανακουφισμένος πια, «ευτυχώς, ο σεβασμός μου προς τον άνθρωπο δεν με εγκατέλειψε ακόμη». Καταλαβαίνετε, υποθέτω, ένας τέτοιος άνθρωπος δεν θα μπορούσε να συμβιβαστεί με τον πόνο, την εξαθλίωση, την ταλαιπωρία και τον εξευτελισμό του ανθρώπου και, συνεπώς, να ανεχθεί τον πόλεμο, όπου όλα αυτά τα δεινά εντείνονται ακόμη περισσότερο και η αξία του ανθρώπου εκμηδενίζεται. Σύμφωνα με τον Καντ, λοιπόν, το ανθρώπινο γένος οφείλει, για το καλό του, να επιλέξει την ειρήνη –όχι την πρόσκαιρη, αλλά την διαρκή, την αιώνια ειρήνη.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Ευσεβής πόθος! Πόσοι τα έχουν πει αυτά. Ο Ο.Η.Ε. δεν φτιάχτηκε για να εξασφαλίσει την ειρήνη μεταξύ των λαών; Μήπως από τότε που έγινε ο Ο.Η.Ε σταμάτησαν οι πόλεμοι και δεν το πήραμε είδηση; Όλοι θέλουν την ειρήνη στον βαθμό που εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους, διαφορετικά η λύση είναι ο πόλεμος. Διαφωνείτε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Για τον Ο.Η.Ε.; Όχι. Αλλά, δεν θα έλεγα και ότι η θεωρία του Καντ είναι ένα ευχολόγιο.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Αλλά, τι;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Πολιτική πρόταση, ας πούμε. Ο Καντ προτείνει λέει ότι, για να ισχύσει η ειρήνη από άκρου σε άκρο στην γη και για πάντα, χρειάζεται όλα τα κράτη να συμφωνήσουν στην δημιουργία μιας παγκόσμιας ομοσπονδίας, η οποία, όμως, θα πρέπει να πληροί ορισμένους βασικούς όρους.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Να καταστραφούν, φερ' ειπείν, όλοι οι στρατιωτικοί εξοπλισμοί και κανένα κράτος να μην διαθέτει όπλα και να μην έχει στρατό. Κατά την γνώμη μου, αυτό πρέπει να γίνει για να έχουμε ειρήνη.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Πέρα από αυτό, ο Καντ λέει ότι το πολίτευμα που θα ισχύει σε κάθε κράτος της παγκόσμιας ομοσπονδίας θα πρέπει να είναι η δημοκρατία.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Α, συμφωνώ κι εγώ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Έτσι, όλες τις μεγάλες αποφάσεις, όπως το αν θα γίνει πόλεμος ή όχι, θα τις παίρνει ο λαός, και όχι, όπως συμβαίνει τώρα, η εξουσία.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Πολύ σωστά τα λέει ο Καντ. Εκείνοι που έχουν την εξουσία αποφασίζουν να γίνει πόλεμος, αλλά στα πεδία των μαχών πηγαίνουν άλλοι, οι πολίτες. Για να πήγαιναν στον πόλεμο οι ηγεμόνες; Θα έπαιρναν ποτέ τότε την απόφαση να κηρύξουν τον πόλεμο; Ο λαός, που είναι αυτός που εισπράττει τις ζημιές που φέρνει ένας πόλεμος, ποτέ δεν θα συμφωνούσε να γίνει πόλεμος.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ακόμη λέει ο Καντ ότι όλα τα κράτη της παγκόσμιας ομοσπονδίας θα πρέπει να είναι ελεύθερα να αποφασίζουν για τους νόμους τους μόνα τους και να μην τους τους επιβάλλουν απέξω άλλοι, οι οποίοι για δικό τους όφελος μπορούν να θέλουν να τα παρασύρουν σε περιπέτειες.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Όχι, όπως γίνεται χιλιάδες χρόνια τώρα.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όπως και το άλλο. Να θεσπιστεί από την μια άκρη ως την άλλη της ομοσπονδίας η καθολική φιλοξενία. Ο κάθε πολίτης του κάθε έθνους να έχει την δυνατότητα να πηγαίνει όπου θέλει και να τον υποδέχονται εκεί που πηγαίνει με τον τρόπο που αρμόζει σαν έναν φιλοξενούμενό μας στο σπίτι μας. Να μην είναι σαν ένας από τους άθλιους μετανάστες που, αναζητώντας μια καλύτερη τύχη, τρέχουν κυνηγημένοι να κρυφτούν από δω κι από κει σαν φοβισμένα ζώα μην και τους πιάσουν οι αρχές του τόπου όπου κατέφυγαν και τους στείλουν πίσω στην κόλαση.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: It's too good to be true. Σαν πολύ αισιόδοξα, μου φαίνεται, τα λέει ο Καντ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Κοιτάξτε, εκείνο που ο Καντ εκτίμησε πάνω στον άνθρωπο, και το λάτρεψε θα έλεγα, δεν ήταν ούτε τα πάθη του ούτε τα συναισθήματά του ούτε οι καλλιτεχνικές ευαισθησίες του. Αντίθετα με ανθρώπους όπως εσείς, εκείνος έδειχνε ελάχιστο ενδιαφέρον για τα έργα τέχνης. Το πάθος του Καντ ήταν η λογική. Από την λογική μόνο, με την οποία είμαστε εφοδιασμένοι, πίστευε ο Καντ, μπορούμε να ελπίζουμε σε μια ζωή έτσι όπως μας ταιριάζει. Στην φύση ο Καντ έβλεπε να κυριαρχεί παντού ο πόλεμος, η τάση του ισχυρότερου πλάσματος να επιβληθεί στο ασθενέστερο και να το εξαλείψει. Σε αυτόν τον βασικό ολέθριο κανόνα της φύσης αντιστέκεται η λογική. Κανένα ον που σκέπτεται λογικά δεν θα ήθελε την καταστροφή που συνεπάγεται ο πόλεμος.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: I am sorry, αλλά όπως είναι τα πράγματα στην κοινωνία μας, η απειλή του πολέμου και ό,τι κακό φέρνει μαζί του αυτός θα βρίσκονται πάντοτε μπροστά μας. Η ειρήνη δεν υπάρχει πουθενά.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Γι' αυτό θα πρέπει να την εγκαταστήσουμε εμείς στον κόσμο. Και για να το πετύχουμε αυτό, χρειάζεται να αλλάξουμε την κοινωνία. Το αίτημα του Καντ για μια παγκόσμια ομοσπονδία, όπου όλα τα κράτη-μέλη θα είναι ελεύθερα και δημοκρατικά, όπου κάθε σημείο της θα είναι κι ένας φιλόξενος τόπος για τους πολίτες και όπου θα βασιλεύει αιώνια η ειρήνη δεν είναι ένα όνειρο ούτε μια προσδοκία σε κάποιο θαύμα που πρέπει να γίνει, αλλά είναι μια σαφής επιταγή της λογικής –τόσο σαφής, όσο ότι ένα τρίγωνο έχει τρεις γωνίες. Ό,τι χρειάζεται για την πραγματοποίηση της παγκόσμιας ομοσπονδίας των κρατών είναι η υποταγή μας στην λογική που κουβαλάμε μέσα μας, η υποταγή μας στον εαυτό μας με άλλα λόγια.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Πολύ ωραία, λοιπόν, τα λέει ο Καντ. Και με ενδιαφέρει πολύ, ξέρετε, να βάλω τα κόκαλά του στην συλλογή μου. Να φωνάζω τους γνωστούς μου και να τους λέω «ελάτε να δείτε τον σκελετό ενός επαναστάτη της σκέψης και supporter της αιώνιας ειρήνης».

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ήμουν, βέβαιος ότι, αν ακούγατε την ιστορία του Καντ, θα σας ενδιέφερε πολύ να αποκτήσετε ό,τι έχει μείνει πίσω από την φυσική παρουσία του ανθρώπου αυτού στον μάταιο κόσμο μας.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Δεν μου είπαμε, όμως, για την τιμή. Σας ρώτησα ήδη μια-δυο φορές ... Εκτός κι αν, κατά βάθος, δεν θέλετε να τον πουλήσετε ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: 150.000 ευρώ.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: 150.000 ευρώ;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Έχετε υπόψη σας ότι δεν είμαι μόνος σε αυτήν την δουλειά. Υπάρχει ο Γερμανός οστεοφύλακας, που μου προμήθευσε τον σκελετό. Και δεν είναι μόνο η αμοιβή για τον κόπο του. Ο άνθρωπος έβαλε το κεφάλι του στο ντορβά. Να ξεθάψει τα οστά του Καντ και να βάλει στην θέση τους άλλα που τα πήρε από αλλού ... Δεν είναι παίξε-γέλασε. Όλα έχουν ένα ανάλογο κόστος. Έπειτα είναι κι ο μεσάζων, ο άνθρωπος που φρόντισε να κλείσει η δουλειά με τον Γερμανό οστεοφύλακα. Είναι ακόμη κι ο μεταφορέας. Τα οστά, όπως καταλαβαίνετε, δεν θα μπορούσαν να έλθουν με την νόμιμη διαδικασία ... Κάποιοι έπρεπε να λαδωθούν για τις διευκολύνσεις που μας πρόσφεραν κατά την μεταφορά ... Αυτά, αλλά κι άλλα δευτερεύοντα έξοδα, αν τα βάλετε μαζί, τι νομίζετε ότι μένει.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Υποθέτω ότι θα υπάρχουν και τα σχετικά χαρτιά γνησιότητας.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τα πάντα.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Εντάξει. Μπορώ να σας κόψω τώρα μια επιταγή 10.000 ευρώ σαν προκαταβολή. Πότε μπορώ να στείλω να τα πάρουν.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Θα προτιμούσα, για λόγους ασφαλείας, να μου πείτε που μπορεί να σας το φέρει ο συνεργάτης μου.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Λόγοι ασφαλείας;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Άλλο η γνησιότητα των οστών, που, όπως σας είπα, είναι πιστοποιημένη, κι άλλο ο τρόπος με τον οποίο περιήλθαν στην κατοχή μου, ο οποίος, σας εξήγησα, είναι αδιαφανής, και δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς.

Άλλωστε, ξέρετε, αυτό το πέπλο της ανομίας δίνει μια επιπρόσθετη αξία στο κομμάτι που συζητάμε. Καταλαβαίνετε ότι αν, από έναν αδέξιο χειρισμό του ανθρώπου που θα στείλετε να παραλάβουν τα οστά, υποπέσει στην αντίληψη κάποιου περιέργου, τότε κινδυνεύουμε όλοι –κι εγώ που σας τα προμήθευσα και εσείς που τα δεχθήκατε. Όχι ότι ο άνθρωπος που θα στείλετε θα το έκανε επίτηδες, για να μας εκθέσει, αλλά από απειρία μπορεί πολλά να συμβούν. Θα σας το στείλω, λοιπόν, εγώ με τον συνεργάτη μου. Παντελή. Παντελή.

(Μπαίνει ο Παντελής)

Με τον κύριο συμφωνήσαμε να πάρει τον σκελετό του Καντ. *(στον συλλέκτη)*
Πού θα πρέπει να σας τον παραδώσουμε;

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Εδώ στην κάρτα μου υπάρχει η διεύθυνση. Στην διεύθυνση κατοικίας ... Σας την υπογραμμίζω ... Θα σας παρακαλούσα πριν μου τον φέρετε, να μου τηλεφωνήσετε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τι μέρα είναι σήμερα.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Τρίτη.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ωραία, την Παρασκευή, αν δεν έχετε αντίρρηση. Θα ήθελα, πριν σας παραδώσω τα οστά του Καντ, να τους κάνω ένα τελευταίο ρετούς. Κι αυτό θα πάρει μια-δυο μέρες.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Οπότε την Παρασκευή που θα έλθει ο κος Παντελής να του δώσω και την εξοφλητική επιταγή; Εκτός κι αν θα θέλατε ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όχι, εντάξει, την Παρασκευή στον Παντελή.

ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ: Καληνύχτα, λοιπόν. Και ... θα τα ξαναπούμε με κάποια άλλη ευκαιρία. Ελπίζω...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Καληνύχτα.

(Φεύγει ο συλλέκτης)

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Πόσο κανόνισες;

ΑΝΤΙΚΕΡ: 150.000.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Κλώτσησε καθόλου;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μπα. Απλώς με ρώτησε για τα χαρτιά γνησιότητας. Μέχρι, πάντως, να του παραδώσεις το κασόνι, φρόντισε να εξετάσεις τα στοιχεία του και να βεβαιωθείς ότι είναι εντάξει. Μην μας την έχουν στημένη. Τρεις μέρες περιθώριο που του ζητήσαμε, είναι αρκετές –έτσι;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

(Στο ίδιο δωμάτιο υποδοχής σπιτιού ο Αντικέρ, ο Πρόεδρος και η Γραμματέας της Εταιρείας Καντιανών Μελετών)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η ηθική, γι' αυτόν, αν θέλετε να ξέρετε, αποσκοπεί όχι στο πώς να γίνουμε ευτυχισμένοι, αλλά στο πώς να καταστούμε άξιοι για να γίνουμε ευτυχισμένοι. Ευτυχισμένος, μπορεί να τα φέρει η τύχη, να γίνει και ο φαύλος. Αυτή, όμως, θα είναι μια ευτυχία που δεν θα την αξίζει. Θα θέλατε εσείς, ειλικρινά, μια τέτοια ευτυχία, μια ευτυχία που να μην την αξίζετε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Υπάρχουν, όμως, κι άλλοι –και αυτό δεν μπορείτε να το αμφισβητήσετε– που το μόνο που τους νοιάζει είναι να περνάνε καλά. Το αν το αξίζουν ή όχι είναι ψιλά γράμματα γι' αυτούς. Εν πάση περιπτώσει, δεν είμαι εγώ εκείνος που θα σας κάνω μάθημα για την ηθική του Καντ. Πώς θα μπορούσαν οι γνώσεις ενός ερασιτέχνη, όπως εγώ, αναγνώστη, για τον Καντ να συγκριθούν με τις δικές σας, με τις γνώσεις ενός προέδρου της Εταιρείας Καντιανών Μελετών (στην Γραμματέα) ή τις δικές σας, της Γραμματέως της περί ου ο λόγος Εταιρείας. Επιτρέψτε μου, όμως, παρά και τον σεβασμό που οφείλω να διατηρώ προς το πρόσωπό σας, να εκφράσω τις επιφυλάξεις μου για την ηθική του Καντ. Δεν νομίζετε ότι είναι απάνθρωπη; Έχω την εντύπωση ότι η ηθική υπάρχει, για να κάνει την ζωή μας καλύτερη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και η ηθική θεωρία του Καντ τι διαφορετικό κάνει;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ε, πώς. Όταν μας προτρέπει να πνίξομε μέσα μας κάθε συναίσθημα, γιατί μόνο έτσι θα είμαστε σε θέση να κάνομε εκείνο που πρέπει να κάνομε, τι είναι αυτό; Βαρβαρότης!

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Βαρβαρότης; Δεν νομίζετε ότι είστε υπερβολικός;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα το να μην αγαπάμε τον άλλο, το να μην τρέφομε αισθήματα φιλευσπλαχνίας και οίκτου, το να μην είμαστε φιλάνθρωποι ... –γιατί αυτό, αν δεν απατώμαι, μας ζητάει να γίνομε ο Καντ, αν θέλομε να είμαστε ηθικά σωστοί– πείτε μου, εσείς πώς θα το χαρακτηρίζατε αυτό;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κοιτάξτε, κατά τον Καντ, το να συμπεριφέρεται κανείς με τρόπο ηθικά σωστό δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να είναι φιλεύσπλαχνος, φιλάνθρωπος, να μην αγαπάει τους συνανθρώπους του ή δεν ξέρω 'γω τι άλλο. Εκείνο που πρέπει να προσέξομε, ωστόσο, επισημαίνει ο Καντ, είναι τα συναισθήματά μας να μην είναι το κίνητρο των ηθικών επιλογών μας.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Δηλαδή από την μια πλευρά μας λέει να αγαπάμε τους άλλους, να είμαστε φιλάνθρωποι, φιλεύσπλαχνοι, και από την άλλη μας προειδοποιεί να μην κάνομε ό,τι μας λέει να κάνομε η αγάπη, η φιλανθρωπία ή κάποιο άλλο ανάλογο συναίσθημα. Πώς είναι δυνατόν αυτό: από την μια μεριά να λέει κάτι και από την άλλη να το αναιρεί;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ας πούμε –για να μιλήσομε συγκεκριμένα– ότι έχω αποφασίσει να τηρώ τις υποχρεώσεις μου, κι ότι έχω δανειστεί από σας 100 ευρώ, και από (προς την Γραμματέα) την Μπέτυ, επίσης, 100 ευρώ με την υπόσχεση και στους δυο σας να σας επιστρέψω τα χρήματα ύστερα από έναν μήνα. Πράγματι ύστερα από έναν μήνα επιστρέφω μεν τα 100 ευρώ σε σας, αλλά όχι στην Μπέτυ, επειδή εσάς σας θεωρώ φίλο μου και σας αγαπώ, ενώ την Μπέτυ την αντιπαθώ, την μισώ. Τι νομίζετε εσείς; Ότι, από ηθική άποψη, ενήργησα σωστά;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όχι βέβαια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επειδή, φαντάζομαι, θεωρείτε πως ό,τι έκανα το έκανα επηρεασμένος από τα συναισθήματά μου –τα συναισθήματα της φιλίας μου προς εσάς και του μίσους και της αντιπάθειας προς την Μπέτυ. Ε, αυτό λέει κι ο Καντ. Ότι δεν είναι σωστό να αποφασίζομε τι να κάνομε ανάλογα με τα συναισθήματά μας, χωρίς αυτό να σημαίνει, όμως, ότι δεν πρέπει να έχομε φίλους, να αγαπάμε του άλλους ... Αλλά όταν βλέπομε ότι ο φίλος μας κάνει κάτι ηθικά επιλήψιμο, τι νομίζετε: ότι πρέπει να κάνομε τα στραβά μάτια; Όπως και το αντίστροφο, βέβαια: αν κάποιος κάνει κάτι σωστό, θεωρείτε ότι εμείς δεν θα πρέπει να του το αναγνωρίσομε, μόνο και μόνο επειδή συμβαίνει να τον αντιπαθούμε; Αυτό ακριβώς, λοιπόν, τίποτε παραπάνω και τίποτε λιγότερο, εννοεί ο Καντ λέγοντας ότι πρέπει να ξεριζώσομε από μέσα μας

κάθε συναίσθημα, όταν πρόκειται να επιλέξουμε να κάνουμε εκείνο που πρέπει να κάνουμε ή να κρίνουμε εκείνο που κάνουν οι άλλοι. Γιατί, λοιπόν, κατηγορείτε τον Καντ ότι με την ηθική στρέφεται εναντίον του ανθρώπου.

(Μπαίνει ο Παντελής με έναν δίσκο)

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Ίσα-ίσα, μάλιστα, που ο Καντ λέει ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί στον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τους συνανθρώπους μας. Να μην μεταχειριζόμαστε, μας προτρέπει, τον άλλο σαν μέσο –σαν μέσο για να ικανοποιούμε τις δικές μας συναισθηματικές ή υλικές ανάγκες.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Το τσάι;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Για την κυρία.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Ευχαριστώ.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: *(στον Πρόεδρο)* Και για σας, ο καφές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: *(στον Αντικέρ)* Μας κακομαθαίνετε.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Για να μας ξανάρθετε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Παρόλα αυτά, όμως, όσο κι αν ακούγεται πολύ ωραίο που λέει ο Καντ να μην μεταχειριζόμαστε τον άλλο σαν μέσο, αναρωτιέμαι αν μπορεί να έχει εφαρμογή αυτό σε μια κοινωνία στην οποία όπου και να κοιτάξεις ο ένας χρησιμοποιεί τον άλλο σαν μέσο.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Περίεργο, βλέπω εκ μέρους σας μια διάθεση επικριτική για τον Καντ. Θα περίμενε κανείς να τρέφατε έναν θαυμασμό γι' αυτόν. Έχετε στην κατοχή σας τον σκελετό του, τον οποίο διαπραγματεύεστε σαν κάτι πολύτιμο, όπως μου δώσατε την εντύπωση στην συζήτηση που κάναμε προηγουμένως κάτω όταν μας τον δείξατε.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Α, γι' αυτό, κυρία μου, μπορώ να σας διαβεβαιώσω εγώ. Ο θαυμασμός του για τον Καντ είναι απεριόριστος. Πάντα, βέβαια, θέλει να ενημερώνετε για ό,τι έχει σχέση με τα αντικείμενα που υπάρχουν στην συλλογή του. Ποιοι τα είχαν πριν, τι ήταν αυτοί που τα είχαν, πώς και γιατί έφυγαν από τα χέρια τους ... Αλλά με τον Καντ, τι να σας πω, αυτό που συμβαίνει είναι το κάτι άλλο. Τι βιβλία με έχει βάλει να παραγγείλω, σε τι διαλέξεις με έχει κουβαλήσει όλα αυτά, τα εφτά περίπου, αν δεν κάνω λάθος, χρόνια που έχει στην κατοχή του τον σκελετό του Καντ, δεν λέγεται.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Οκτώ, Παντελή. Τον επόμενο μήνα συμπληρώνονται οκτώ χρόνια από τότε που μπήκαν στην συλλογή μου τα οστά του Καντ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και πώς αποφασίσατε τώρα να τα αποποιηθείτε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Νομίζετε ότι, αν δεν ήσασταν εσείς, ένας ειδικός μελετητής του Καντ, θα σκεφτόμουν ποτέ να αποποιηθώ, όπως το είπατε, τον σκελετό αυτού του γίγαντα της φιλοσοφίας;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Α ναι, ξέρετε, έχουν παρουσιαστεί και επιχειρηματίες και συλλέκτες, που ενδιαφέρθηκαν για την αγορά τους, αλλά, μπορώ να σας βεβαιώσω, αρνήθηκε κάθε κουβέντα μαζί τους.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Βέβαια, δεν ξέρω αν ενδιαφέρεστε εσείς ή (στην γραμματέα) εσείς για την απόκτηση του σκελετού του Καντ, αλλά, να ξέρετε, πάντως, θα το συζητούσα μόνο υπό τον όρο ότι θα θέλατε να τον αποκτήσετε καθαρά για ιδιωτική σας χρήση. Σε αυτό θέλω να είμαι ξεκάθαρος.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Μα εμείς ήρθαμε για λογαριασμό της εταιρείας μας. Θεωρούμε ότι θα είναι πολύ σημαντικό από όλες τις φιλοσοφικές εταιρείες μελετών για τον Καντ, οι οποίες υπάρχουν στον κόσμο, να έχει η δική μας εταιρεία ανάμεσα στα περιουσιακά της στοιχεία και τα οστά του. Φαντάζεστε τι πρόκειται να γίνει. Θα έρχονται από όλα τα μέρη του πλανήτη μας μελετητές του Καντ να μας επισκεφθούν, για να κάνουν προσκύνημα και να του αποτίσουν φόρο τιμής.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εδώ ακριβώς βρίσκεται κι ο κίνδυνος. Σκέφτεστε τι θα γινόταν αν ένας από τους πολυπληθείς επισκέπτες σας έθετε θέμα επαναπατρισμού των οστών του Καντ και ξεσηκωνόταν όλος ο φιλοσοφικός κόσμος να επιστραφούν αυτά στον τόπο καταγωγής του; Το φαντάζεστε;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Να ό,τι γίνεται τώρα με τα μάρμαρα του Παρθενώνα. Μέχρι πριν από δυο-τρεις δεκαετίες δεν άκουγες να γίνεται τέτοιος θόρυβος. Και εδώ είναι η Αγγλία στην μέση, και πάλι βλέπετε τι ζόρι τραβάει. Όχι μια εταιρεία της Ελλαδίτσας μας. Μια σπίθα χρειάζεται για να αρχίσει ... το πανηγύρι.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Θα είναι κρίμα να έχουμε καταφέρει να φέρομε τα οστά του Καντ στην χώρα μας και, εξαιτίας μιας κακής εκτίμησης της κατάστασης, για να μην πω επιπολαιότητας, να τα χάσομε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αλήθεια, πώς και μπορέσατε να τα αποκτήσετε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αυτό, δεν μπορώ να σας το αποκαλύψω. Πάντως, υπάρχουν όλα τα σχετικά πιστοποιητικά γνησιότητας, τα οποία, ασφαλώς, εάν συμφωνήσομε, θα σας παραδοθούν. Εκείνο που με ενδιαφέρει εμένα είναι να μην κακοπέσουν τα οστά του Καντ.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Βλέπετε; Και μετά λέτε ότι ο κύριός μου δεν τρέφει θαυμασμό για τον Καντ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα τι πάει να πει να θαυμάζεις κάποιον; Να μην τον κρίνεις καθόλου; Συγγνώμη, αλλά για μένα, το να πιστεύει κανείς πως ό,τι λέει είναι υπεράνω κριτικής σημαίνει είτε ότι είναι θεός είτε ότι είναι ανόητος.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Δεν φαντάζομαι να νομίζετε πως ο Καντ θεωρούσε ότι ήταν τίποτε από τα δυο αυτά.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όχι, βέβαια. Γι' αυτό άλλωστε και παίρνω το θάρρος να τον κρίνω. Όσο κι αν ο Καντ υποστήριζε ότι δεν πρέπει να χρησιμοποιούμε τον άλλο σαν μέσο, εγώ και ο Παντελής, παρόλα αυτά, μεταχειριζόμαστε ο ένας τον άλλο σαν μέσο, χωρίς, όμως, να μπορεί να μας κατηγορήσει κανείς γι' αυτό. Ο

Παντελής εκτελεί για μένα χρέη γραμματέα και οικονόμου, και από την άποψη αυτή τον χρησιμοποιώ σαν μέσο για να κάνω την δουλειά μου. Παράλληλα, όμως, με μεταχειρίζεται κι αυτός σαν μέσο για να ζήσει, γιατί αμείβεται από μένα. Το ίδιο συμβαίνει και με τον οδηγό του λεωφορείου και τους επιβάτες του. Ο οδηγός μεταχειρίζεται τους επιβάτες σαν μέσο, αφού πληρώνεται για να τους μεταφέρει, αλλά και οι επιβάτες μεταχειρίζονται τον οδηγό σαν μέσο, για να τους πάει στον προορισμό τους. Αλλά και οι παντοπώλες και οι πελάτες τους, οι δάσκαλοι και οι μαθητές τους, οι πολιτικοί και οι πολίτες μεταχειρίζονται οι μεν τους δε σαν μέσο. Ολόκληρη η κοινωνία μας στηρίζεται στην σχέση αυτή έτσι, ώστε, αν δεν χρησιμοποιούσε ο ένας τον άλλο σαν μέσο, η κοινωνία μας να κατέρρευε.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Αλήθεια, για σκεφτείτε, να μην υπήρχαν επιβάτες για τα λεωφορεία. Δεν θα υπήρχαν οδηγοί. Να μην υπήρχαν μαθητές. Δεν θα υπήρχαν δάσκαλοι. Πλάκα δεν θα είχε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τι μας, λέει, λοιπόν, ο Καντ να μην μεταχειρίζεται ο ένας τον άλλο σαν μέσο. Δηλαδή, τι: ήθελε τον αφανισμό της κοινωνίας μας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπάρχει, ξέρετε, μια λεξούλα στην ηθική αυτή αρχή του Καντ, που σας διαφεύγει, και καλά θα κάναμε να την παίρνομε σοβαρά υπόψη μας. Η λέξη: μόνο. Να μην χρησιμοποιούμε ποτέ τον άλλο, λέει ο Καντ, μόνο σαν μέσο. Χωρίς αμφιβολία χρησιμοποιούμε τον οδηγό σαν μέσο, για να μας μεταφέρει κατά την ώρα της βάρδιας του στον προορισμό μας, αλλά δεν πρέπει να τον χρησιμοποιούμε μόνο σαν ένα τέτοιο μέσο. Το θεωρείτε σωστό εσείς να του πείτε να σας μεταφέρει κάπου ενώ δεν είναι η ώρα της βάρδιας του ή να τον στείλετε να σας πάρει εφημερίδα ή να τον υποχρεώσετε να σας ξυπνάει το πρωί;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Ο άνθρωπος, δηλαδή, δεν είναι μόνο το επάγγελμά του ή το λειτούργημα που ασκεί στην κοινωνία, όπου πράγματι έχουμε κάθε δικαίωμα να τον χρησιμοποιούμε σαν μέσο σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται το επάγγελμά του ή το λειτούργημά του. Από κει και πέρα, όμως, είναι ηθικά ανεπίτρεπτο να μεταχειριζόμαστε τον άλλο αποκλειστικά σαν μέσο για να ικανοποιήσουμε τις επιθυμίες μας ή να πετύχουμε τους στόχους

μας. Η ηθική, κατά τον Καντ, δεν έχει καμιά σχέση με την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Καλά, από λόγια άλλο τίποτα. Ξέρετε εσείς κανέναν που να θέλει να έχει καθαρό το μέτωπό του και να υποστηρίζει το αντίθετο; Κι αν το έκανε, θα το έκανε κρυφά. Ποτέ, ας πούμε ένας μανάβης που κλέβει στο ζύγι δεν λέει στον πελάτη του «κοίτα, σε κλέβω». Προσπαθεί να το κάνει χωρίς να τον πάρει είδηση κανείς, επειδή, ακριβώς, ξέρει ότι η εκμετάλλευση είναι κακό πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κι αν ο μανάβης, πονηρά σκεπτόμενος, αποφάσιζε να ζυγίζει σωστά, γιατί έτσι θα αποκτούσε μεγάλη πελατεία, τι νομίζετε;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Τι εννοείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: : Θα ήταν, τότε, ηθικά άμεμπτος;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μα, τι μου λέτε τώρα. Ασφαλώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ασφαλώς;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Υπονοείτε κάτι;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πες τε μου, αν ένας άλλος μανάβης αποφάσιζε να είναι σωστός στο ζύγι όχι για να αποκτήσει περισσότερη πελατεία ή για κανέναν άλλο λόγο, αλλά μόνο και μόνο γιατί θέλει να είναι τίμιος, τι θα λέγατε γι' αυτόν.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Ότι είναι ηθικά άμεμπτος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και οι δυο, ηθικά άμεμπτοι;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μα, αφού και οι δυο κάνουν το ίδιο πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αμ δε. Δεν αρκεί, για να χαρακτηριστείς ηθικά άμεμπτος, να κάνεις απλώς το καλό. Εκείνο που έχει κυρίως σημασία, λέει ο Καντ, δεν είναι

τι πράττεις αλλά πώς πράττεις, αν οι πράξεις σου πηγάζουν από την καθαρή βούλησή σου.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Καθαρή βούληση;

ΑΝΤΙΚΕΡ: (στον πρόεδρο) Αυτό επιτρέψτε μου να το εξηγήσω εγώ. (στον Παντελή) Καθαρή βούληση, κατά τον Καντ, είναι όταν η θέλησή σου δεν εξαρτάται από τίποτε έξω από αυτήν, η βούληση που δεν έχει καμιά σκοπιμότητα πέρα από τον εαυτό της, το να θέλεις κάτι μόνο και μόνο γιατί το θέλεις, και όχι να το θέλεις επειδή αποσκοπείς σε κάτι πέρα από αυτό.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Τώρα, μάλιστα. Εσύ με μπέρδεψες ακόμη χειρότερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Προσέξτε. Έχομε δυο μανάβηδες που ο ένας τους θέλει να είναι τίμιος για να μπορέσει έτσι να αποκτήσει περισσότερη πελατεία, και ο άλλος θέλει να είναι τίμιος μόνο και μόνο γιατί θέλει να είναι τίμιος. Ποιού από τους δυο αυτούς κυρίους η βούληση είναι καθαρή;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Α, πείτε το μου έτσι. Ο μανάβης που θέλει να είναι τίμιος για να αποκτήσει πελατεία δεν ενεργεί με βάση την καθαρή βούλησή του, αφού η βούλησή του έχει κάποια σκοπιμότητα: να αποκτήσει πελατεία. Αντίθετα, ο άλλος μανάβης ενεργεί με βάση την καθαρή βούλησή του, επειδή η βούλησή του δεν έχει καμιά σκοπιμότητα. Θέλει να είναι τίμιος γιατί θέλει να είναι τίμιος, και για τίποτε πέρα από αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ; Ακριβώς. Η ηθική, λέει ο Καντ, πρέπει να βασίζεται στην καθαρή βούληση και να μην εξαρτάται από σκοπιμότητες, όποιες κι αν είναι αυτές – ακόμη κι αν είναι ο Θεός.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Τι, ήταν άθεος;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Κάθε άλλο. Ήταν ένας ευσεβής πιστός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Απλώς ήξερε να ξεχωρίζει την ηθική από την θρησκεία. Αντίθετα με την θρησκεία, που απαιτεί την υποταγή του πιστού στην βούληση του

Θεού, στην ηθική πρέπει να αποφασίζουμε οι ίδιοι ελεύθερα τι να πράξουμε. Κάποιος που αναγκάζεται να κάνει κάτι –να αποκαλύψει, ας πούμε, ένα μυστικό γιατί διαφορετικά θα του σκοτώσουν το παιδί– δεν μπορεί να κριθεί ηθικά για την πράξη του αυτή, επειδή δεν αποφάσισε ελεύθερα να συμπεριφερθεί έτσι. Έτσι δεν είναι;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Προφανώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ίδιο συμβαίνει κι όταν αποφασίζει να κάνει κανείς κάτι όχι επειδή το θέλει ο ίδιος αλλά επειδή είναι θέλημα Θεού: να σέβομαι τους γονείς μου όχι επειδή κρίνω ο ίδιος ότι πρέπει να τους σέβομαι, αλλά επειδή μου το λέει ο Θεός. Ε, αυτή μπορεί να είναι η συμπεριφορά ενός καλού χριστιανού, αλλά δεν μπορεί να είναι η συμπεριφορά ενός ανθρώπου που θέλει να τον κρίνουν ηθικά, γιατί το να σέβομαι τους γονείς μου δεν είναι κάτι που το αποφάσισα εγώ, αλλά μου το επέβαλε κάποιος άλλος, ο Θεός. Ένα ηθικό πρόσωπο οφείλει να αναλαμβάνει μόνο του ολοκληρωτικά την ευθύνη των επιλογών του αγνοώντας ό,τι του υποδεικνύει ο ένας κι ο άλλος.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Ο Καντ ουσιαστικά διέγραψε όλες τις ηθικές θεωρίες πριν από αυτόν, γιατί καμιά τους δεν μας προτρέπει να κάνουμε ό,τι οι ίδιοι θέλουμε, αλλά όλες τους μας επιβάλλουν, χωρίς να μας έχουν ρωτήσει, τι πρέπει να κάνουμε. Άλλη λέει να κάνουμε ό,τι είναι θέλημα Θεού, άλλη ό,τι ικανοποιεί το ένστικτο της αυτοσυντήρησης ή ότι μας συμφέρει, άλλη ό,τι εξυπηρετεί την κοινωνία, και ούτω καθεξής. Το σωστό, λέει ο Καντ, είναι να αποφασίσεις εσύ μόνος σου σε μια δεδομένη περίπτωση ποια είναι η ηθική αρχή βάσει της οποίας θα ρυθμίσεις την συμπεριφορά σου, αρκεί, από την στιγμή που θα την επιλέξεις, να κρίνεις την συμπεριφορά την δική σου και κάθε άλλου συνανθρώπου σου βάσει της ίδιας ηθικής αρχής. Αν, ας πούμε, αποφασίσει κάποιος ότι πρέπει να είμαστε ειλικρινείς, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση αυτός, όπως και κάθε άλλος, να είναι ειλικρινής. Είμαστε έλλογα πλάσματα, και το να λέει κάποιος ότι πρέπει να είμαστε ειλικρινείς, αλλά να θεωρεί ότι ο ίδιος ή κάποιος άλλος δεν πρέπει να είναι ειλικρινής κάθε άλλο παρά λογικό είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πράττε μόνο σύμφωνα με έναν κανόνα τέτοιον που να μπορείς ταυτόχρονα να θέλεις ο κανόνας αυτός να γίνει καθολικός νόμος. Με άλλα λόγια, κάθε που φορά που πρόκειται να πάρεις μια απόφαση για κάτι να σκέφτεσαι ότι οποιοσδήποτε βρισκότανε στην θέση σου θα έκανε το ίδιο πράγμα, ή να αναρωτιέσαι «αλήθεια, τι θα γινόταν, αν όλοι έκαναν το ίδιο πράγμα;».

ΑΝΤΙΚΕΡ: Η περίφημη κατηγορική προσταγή, του Καντ!

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Κι αν εγώ αποφασίσω ότι το ανθρώπινο γένος πρέπει να εξαφανιστεί, δικαιολογούμαι να αρχίσω να σκοτώνω;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Μα, τι λέτε τώρα;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Γιατί, δεν είπε ο Καντ ότι ο καθένας μας είναι ελεύθερος να επιλέγει τις ηθικές αρχές του;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μην ξεχνάτε, όμως, όπως είπε και η Μπέτυ, ότι η ηθική, κατά τον Καντ, είναι μια μορφή ζωής που απευθύνεται σε έλλογα όντα. Ποιος λογικός άνθρωπος, λοιπόν, θα συναινούσε στην ιδέα να εξαφανιστεί το ανθρώπινο γένος; Μπορείτε, λέει ο Καντ, να επιλέξετε οποιαδήποτε αρχή σαν ρυθμιστικό κανόνα της ηθικής συμπεριφοράς σας, αρκεί η αρχή που θα επιλέξετε να μην παραβιάζει τον λόγο με τον οποίο είμαστε προικισμένοι. Ο στόχος της ηθικής, κατά τον Καντ, δεν είναι να υπονομεύσει την φυλή μας, αλλά να την αναδείξει δίνοντάς της διαστάσεις μεγαλύτερες και από τις διαστάσεις του σύμπαντος. Τον κόσμο μέσα στον οποίο είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε μπορούμε ασφαλώς χάρη στις αισθήσεις, την παρατήρηση και τον λόγο που διαθέτομε να τον γνωρίσομε. Ο κόσμος αυτός της γνώσης, ωστόσο, δεν παύει να είναι ο κόσμος όπως είναι, όπως μας δόθηκε. Τον κόσμο, όμως, όπως πρέπει να είναι μπορούμε να τον συλλάβομε χάρη στην ηθική, γιατί οι ηθικές αρχές δεν περιγράφουν τι συμβαίνει γύρω μας, αλλά μας αποκαλύπτουν τι πρέπει να ισχύει και πώς οφείλομε να παλέψομε να γίνουν τα πράγματα. Κι αυτό το πρέπει που εκφράζει ο ηθικός νόμος δεν έχει σύνορα.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Όπως ο έναστρος ουρανός που τελειωμό δεν έχει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όπως ο έναστρος ουρανός που τελειωμό δεν έχει. Σωστά! «Δυο πράγματα», λέει ο Καντ, «που όσο περισσότερο και σταθερά τα σκέφτομαι, τόσο περισσότερο γεμίζουν την ψυχή μου με ολοένα και μεγαλύτερο θαυμασμό και μεγαλύτερη ευλάβεια: ο έναστρος ουρανός από πάνω μου και ο ηθικός νόμος μέσα μου». Αυτήν την φράση του Καντ φρόντισαν οι φίλοι του να χαραχτεί πάνω στην πλάκα του τάφου του. (στον Αντικέρ) Αλήθεια, μήπως, μαζί με τα οστά του Καντ, διαθέτετε και την επιτύμβια πλάκα του.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αστειεύστε, τώρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν καταλαβαίνω. Σας ρώτησα, νομίζω, κάτι πολύ λογικό.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ωραία, λοιπόν, μην φαντάζεστε ότι η επιγραφή έχει καμιά συλλεκτική αξία. Θα μπορούσα, αν θα θέλατε, να σας την χαράξω εγώ πάνω στο κιβώτιο με τα οστά του Καντ. Δεν είναι τίποτε αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μπα, εγώ προσωπικά θα το θεωρούσα περιττό. Ή μάλλον, θέλω να πω, ότι αν έπαιρνα τελικά τα οστά, δεν θα τα άφηνα μέσα στο κιβώτιο. Θα φρόντιζα να συναρμολογηθούν και να στηθεί όρθιος ο σκελετός του Καντ σε μια γυάλινη βιτρίνα.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Ε, κι εκεί στην βάση της βιτρίνας θα μπορούσε κάλλιστα να μπει και η φρασούλα του Καντ. Γιατί, θα ήταν πολύ ωραίο. Δεν νομίζετε;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Δηλαδή, δεν έχετε αποφασίσει ακόμη αν θα τα πάρετε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εμείς, όπως σας είπαμε, ήρθαμε γι' αυτόν τον σκοπό: να διαπραγματευθούμε την αγορά τους ως εκπρόσωποι της εταιρείας μας. Δεν σας κρύβω, βέβαια, ότι προσωπικά εμένα, ύστερα από όσα, χάρη στην πείρα σας, μας επισημάνατε, μου δημιουργήθηκε κάποια αναστολή –σοβαρή, μάλιστα, θα έλεγα– ως προς το κατά πόσον θα ήταν φρόνιμο να τα πάρει η εταιρεία μας. Δεν ξέρω τι γνώμη έχεις εσύ Μπέτυ.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Ναι, συμφωνώ κι εγώ. Ο κίνδυνος να διεκδικήσει η χώρα του Καντ τα οστά του, αν διαδοθεί, όπως είναι πολύ πιθανόν να συμβεί αν τα αποκτήσει η εταιρεία μας, ομολογώ ότι με κάνει εξαιρετικά επιφυλακτική να τα αγοράσομε για την εταιρεία μας.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εσείς, και συγνώμη που ρωτάω, αλλά να βοηθήσω θέλω, έχετε καμιά δέσμευση από την εταιρεία σας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι είδους δέσμευση;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Θέλω να πω αν έχετε εξουσιοδοτηθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο – από τους αρμόδιους, τους υπεύθυνους, εν πάση περιπτώσει– της εταιρείας σας να διαπραγματευθείτε για λογαριασμό της την αγορά των οστών του Καντ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μπα, ούτε καν έχουν υπόψη τους για την σημερινή επίσκεψή μας. Ήταν μια ιδέα δική μας, εμένα και της Μπέτυς, όταν μάθαμε ότι έχετε τα οστά του Καντ, να τα αγοράσομε και μετά να τα παρουσιάσομε στην εταιρεία σαν έκπληξη.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Οπότε ... Δεν βλέπω πού υπάρχει δυσκολία. Μπορείτε να τα πάρετε εσείς και να μην αναφέρετε τίποτε στην εταιρεία. Πού θα ξέρουν αυτοί ... Αν, βέβαια, σας ενδιαφέρει να τα αποκτήσετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αλίμονο, είναι ό,τι πιο αυθεντικό, πέρα από την ίδια την σκέψη του Καντ, μπορεί να έχει ένας μελετητής του στην κατοχή του. Το ζήτημα είναι ότι θα πρέπει να συμφωνήσομε (δείχνει την γραμματέα) οι δυο μας ποιος θα τα πάρει.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μπορείτε, αν θέλετε, να τα μοιράσετε κιόλας. Να πάρετε, ξέρω 'γω, εσείς το κρανίο, η κα γραμματέας το δεξί χέρι με το οποίο έγραφε –και πάει λέγοντας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Α, όχι. Εγώ αν ήταν να τα πάρω, θα τα ήθελα όλα, ολόκληρο τον σκελετό έτσι, ώστε να έχω την αίσθηση ότι απέναντί μου στέκεται, έστω και

ξερός από χυμούς και ξεγυμνωμένος από σάρκες χωρίς πνοή, ο μεγαλύτερος φιλόσοφος, ο φιλόσοφος εκείνος που, ύστερα, από αυτόν κανένας δεν μπορεί να στοχαστεί χωρίς αυτόν, είτε πρόκειται για κάποιον που θέλει να τον υπερασπιστεί είτε για κάποιον που θέλει να τον επικρίνει.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αν είναι έτσι, τότε θα πρέπει να αποφασίσετε μεταξύ σας. Μόνο θα σας παρακαλούσα, σύντομα. Γιατί, όπως καταλαβαίνετε, υπάρχουν και άλλοι που ενδιαφέρονται για τα οστά του, οπότε καταλαβαίνετε, αν δεν συμφωνήσετε εσείς ποιος να τα πάρει, θα πρέπει να προχωρήσω με κάποιον άλλο.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Όχι, όχι δεν τίθεται τέτοιο θέμα. Οπωσδήποτε κάποιος από τους δυο μας θα τα πάρει.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ωραία, λοιπόν. Να πούμε σε δυο-τρεις μέρες ... Να σας περιμένω την Πέμπτη; Τέτοια ώρα, είναι καλά για σας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Περίφημα. Και είπαμε 55.000 ευρώ. Δεν υπάρχει δυνατότητα μιας καλύτερης τιμής;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αφού σας εξήγησα ότι δεν γίνεται. Σας έκανα ολόκληρη ανάλυση πριν. Μακάρι να μπορούσα ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εντάξει, θα τα πούμε την Πέμπτη, λοιπόν. Καληνύχτα.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Καληνύχτα, και χάρηκα πολύ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Κι εγώ. Καληνύχτα.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Στο καλό.

(Φεύγουν ο Πρόεδρος και η Γραμματεύς)

ΑΝΤΙΚΕΡ: Πάει κι αυτό. Νομίζω ότι καλά πήγαμε κι αυτή την φορά. Ε;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Πάντα βρίσκει τον σωστό τρόπο, την κατάλληλη οπτική γωνία, όπως συνηθίζεις να λες, για να προσεγγίζεις το θέμα, κι έτσι να πείθεις τον πελάτη. Εγώ τι να σου πω, όταν άρχισες την κριτική για τον Καντ, είπα μέσα μου «αμάν, πάει χάλασε η δουλειά». Αλλά εσύ ήξερες ποιον είχες απέναντί σου και ... εντάξει. Όλα καλά.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα, αυτή είναι η δουλειά μου, Παντελή. Εσύ μόνο να φροντίσεις με τον οστεοφύλακα για το επόμενο φορτίο.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Ναι, βέβαια, μην ανησυχείς. Μόνο, όπως σου είπα, πρέπει να του ανεβάσουμε την προκαταβολή. Την τελευταία φορά που τον είδα μου μουρμούριζε πάλι.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εντάξει, κανόνισε να δούμε τι μπορεί να γίνει. Όχι παράλογα πράγματα, όμως.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Γιατί κι αυτός από την πλευρά του, εδώ που τα λέμε, έχει κάποιο δίκιο. Ωραία, σου λέει, τώρα βρέθηκε αγοραστής γρήγορα, σε δυο εβδομάδες. Προηγουμένως, όμως, χρειάστηκαν ... πόσο ... τρεις μήνες. Και πιο πριν ακόμη πέντε μήνες. Δεν μπορώ, σου λέει, να περιμένω εγώ πότε θα πουλήσετε εσείς, για να με πληρώσετε.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όπως βλέπεις, όσο περνάει ο καιρός, όλο και πιο σύντομα γίνεται η δουλειά.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μπορεί, όμως, την επόμενη φορά, αντί για δυο εβδομάδες, να πάρει κάμποσους μήνες να παρουσιαστεί πελάτης.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ναι, βρε παιδί μου, δεν λέω. Απλώς, δεν μου αρέσει να μουρμουρίζεις. Το θεωρώ γρουσουζιά. Όχι ότι μας κάνει και χάρη. Τέλος πάντων, σου είπα, κανόνισε, να του την αυξήσεις.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Βέβαια, αυτός πρέπει να σου πω, όπως τον κατάλαβα εγώ, σκοπεύει να ζητήσει και αύξηση της αμοιβής του.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Να δούμε τι θα μας ζητήσει μετά; Μην ξεχάσεις να του πεις να φροντίσει για το καινούριο φορτίο –εγκαίρως.

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

(Στο δωμάτιο υποδοχής του σπιτιού ο Αντικέρ και ο Παντελής που μαζεύει διάφορα αντικείμενα)

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα τι κάνεις εκεί τώρα; Δεν μπορώ να καταλάβω. Τρέχει κάτι με τον οστεοφύλακα; Μίλα επιτέλους. Μου 'πες να του αυξήσουμε την προκαταβολή να μην γκρινιάζει. Το κάναμε. Να του αυξήσουμε την αμοιβή. Κομμάτια να γίνει, είπα. Μετά έρχεσαι και μου λες «ξέρεις, τα πράγματα σκούρυναν κι ο οστεοφύλακας μπορεί να πάρει πόδι, γιατί ο καινούριος δήμαρχος, που βγήκε με το σύνθημα "Όλα στο φως-Τέλος στην διαπλοκή", αποφάσισε να ξεκινήσει την επιχείρηση της κάθαρσης από το νεκροταφείο». Είδες εσύ να γίνει τίποτε; Χαίρω πολύ. Πέρασαν τέσσαρις μήνες και δεν έχει κουνηθεί φύλλο. Τα ίδια σκατά, όπως και πριν. Και ούτε και πρόκειται να αλλάξει τίποτε. Στο λέω εγώ.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μην είσαι τόσο σίγουρος.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Θα πεθάνω, και ο οστεοφύλακάς μας θα είναι ακόμη εκεί –να περιποιηθεί και τα δικά μου κόκαλα. Έτσι είναι οι πολιτικοί. Μέχρι να βγουν, σου τάζουν λαγούς με πετραχήλια, παχιά λόγια, και μετά, μόλις εκλεγούν: ίδιοι σαν τους προηγούμενους –και χειρότεροι ίσως.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Καλά. Ως το τέλος της εβδομάδας, θα δεις θα ψάχνει για δουλειά ο κύριος.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μη μου λες τέτοια. Και περιμένουμε το νέο φορτίο την άλλη εβδομάδα. Θα έλθει ο πελάτης, και τι θα του δείξουμε;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Τι να σου κάνω εγώ;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τι να μου κάνεις; Εδώ καιγόμαστε κι εσύ ... Σαν να μην τρέχει τίποτε. Πες μου, έχεις τίποτε μαζί μου; Μπορείς, σε παρακαλώ, να μου πεις. Αν έκανα κάτι, πες μου. Είμαι πρόθυμος να σου ζητήσω συγνώμη ή και να επανορθώσω ακόμη –αν μπορώ.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Πολύ ωραία. Θέλω πίσω τα κόκκαλα του πατέρα μου.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τα ποια;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Έλα τώρα, μην κάνεις το κορόιδο.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εγώ; Σε παρακαλώ. Ούτε για του πατέρα σου τα κόκκαλα έχω ιδέα ούτε για κανενός άλλου. Και πώς θα μπορούσα να ξέρω. Ξέρεις πώς δουλεύει η επιχείρηση. Ο οστεοφύλακας, κάθε φορά που θα του πούμε, μας τροφοδοτεί με τα οστά κάποιου, τα οποία εγώ, στην συνέχεια, πλασάρω σε πελάτες μας σαν να πρόκειται για τα οστά του Καντ. Τώρα από πού τα ξεχώνει αυτός και τίνος είναι, πού θες να ξέρω. Ό,τι μας φέρνει πουλάω εγώ. Το μόνο που κάνω εγώ, είναι να τα βαφτίζω «οστά του Καντ». Τι κόκκαλα του πατέρα σου μου λες τώρα εσύ ...

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μην προσπαθείς να βγεις κι από πάνω. Μου τα ξέρασε όλα. Κι εκείνος στην αρχή προσπάθησε να θολώσει τα νερά.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Τι εννοείς «τα ξέρασε όλα». Μίλα καθαρά.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Εγώ, κοίτα, λόγω της σχέσης που είχα αποκτήσει μαζί του όλα αυτά τα χρόνια, του ζήτησα να με βοηθήσει με τα κόκκαλα του πατέρα μου. Είχα λάβει ειδοποίηση από το νεκροταφείο που ήταν θαμμένος ο μακαρίτης να πάω για την εκταφή του.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ναι, το θυμάμαι που έψαχνες για καμιά οστεοθήκη να τον έβαζες μέσα. Γιατί, για να πάρει κανείς κανονικό τάφο, θέλει, εδώ που τα λέμε, ολόκληρη περιουσία. Ε, λοιπόν, όποιος ανακάλυψε τις οστεοθήκες πρέπει να του κάνουν εικόνισμα. Βολεύτηκε ένα σωρό κόσμος. Αλλά εγώ νόμιζα, επειδή δεν μου είπες ξανά τίποτε, ότι το είχες τακτοποιήσει το ζήτημα.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Δυστυχώς, στο νεκροταφείο που τον είχα θαμμένο δεν υπήρχε ελεύθερη οστεοθήκη ούτε για δείγμα. Σκέφτηκα, λοιπόν, να ρωτήσω τον οστεοφύλακά μας, αν μπορούσε να μεσολαβήσει. Και πραγματικά, δεν μπορώ να πω, έδειξε ενδιαφέρον. Με συγκίνησε. Δεν έχει σημασία που δεν τα

κατάφερε, τελικά. Μου είπε, όμως, ότι θα μπορούσε να τακτοποιήσει τον πατέρα μου στο δικό του νεκροταφείο. Πράγμα που το έκανε κιόλας, και γι' αυτό του χρωστάω ευγνωμοσύνη.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ωραία, και πού είναι το πρόβλημα.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Το καθίκι έπαιξε ένα βρόμικο παιχνίδι πίσω από την πλάτη μου. Είχα να πάω στην οστεοθήκη που ήταν ο πατέρας μου ένα χρόνο και βάλει. Με τις δουλειές από δω κι από κει, είχα στην μέση και την ιστορία με το διαζύγιό μου, το αμέλησα. Κακώς, κάκιστα. Τέλος πάντων, όταν πέρασα από κει την περασμένη εβδομάδα, για να ανάψω ένα κεράκι στον πατέρα μου, κόντεψα να πάθω εγκεφαλικό. Πάνω στην οστεοθήκη είδα το όνομα κάποιου άλλου –μιας γυναίκας συγκεκριμένα. Στο γραφείο του νεκροταφείου που πήγα μου είπαν ότι είχε γίνει αίτηση από μένα ... Να δεις τι αίτηση, μου είπαν ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αποκομιδής.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Α, ναι, αίτηση αποκομιδής των οστών. Κι αυτοί παραχώρησαν την οστεοθήκη αλλού. Μα, εγώ, τους εξήγησα, ποτέ δεν έκανα τέτοια αίτηση και πολύ περισσότερο δεν είχα πάρει τα κόκαλα του πατέρα μου. Εδώ έκανα αμάν να τον τακτοποιήσω, και θα τον ξεσήκωνα τον άνθρωπο από κει που είχε βουλευτεί μια χαρά; Και, εν πάση περιπτώσει, μπορείτε να μου πείτε, τους είπα, πού είναι τα κόκαλα του πατέρα μου. «Πού να ξέρομε εμείς;», μου είπαν. «Εμείς απλά δώσαμε εντολή για την αποκομιδή. Αν εσύ δεν ξέρεις τίποτα, προφανώς, κάποιος άλλος υπέβαλε, αντί για σένα, την αίτηση, πλαστογραφώντας την υπογραφή σου». Εκείνο που μου έμενε να κάνω, μου συνέστησαν, ήταν να πάω στα δικαστήρια να αποκαλύψω τον πλαστογράφο και να ενεργήσω μετά αναλόγως. Μα τι μου λέτε τώρα τους είπα. Ωραία, κι αν, δεν ξέρω εγώ ύστερα από πόσο καιρό, βγει η απόφαση και πει ότι η αίτηση είναι πλαστή, άντε μετά να βρω ποιος είναι ο πλαστογράφος, κι αν είναι ο ίδιος που πήρε τα κόκαλα του πατέρα μου κι όχι κάποιος άλλος συνεργός του, και τα πήγε πού. Τρέχα γύρευε, δηλαδή.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Και τελικά, τι έγινε.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μ' αρέσει που ρωτάς κιόλας. Κοίτα, τα έχω μάθει όλα, σου 'πα. Ο μόνος που θα μπορούσε, σκέφτηκα, να ξέρει ήταν ο οστεοφύλακας. Πήγα, λοιπόν, και τον βρήκα και του μίλησα όχι μια φορά μόνο. Τον πήρα και με το καλό, τον πήγα με το άγριο, τον παρακάλεσα, τον απείλησα, μέχρι που, στο τέλος, μου είπε...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Σου είπε ...

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μου είπε ότι ένα από τα φορτία που μας είχε στείλει ήταν τα κόκαλα του πατέρα μου. Ήταν πέρσι, εκεί κάπου ανάμεσα σε Μάρτιο και Απρίλιο. Θυμάσαι, τότε του ζητούσαμε σχεδόν κάθε βδομάδα να μας εφοδιάσει με καινούριο φορτίο. Σε είχε πιάσει και σένα η μανία τότε...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα, αφού, παρουσιάζονταν οι πελάτες. Τι, να τους έδιωχνα;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Κάποια από τις φορές εκείνες ο οστεοφύλακας είχε ξεμείνει από κόκαλα και ... θυμήθηκε τον πατέρα μου. Ήξερε ότι αν μου το έλεγε, θα αντιδρούσα. Κι έτσι ρώτησε εσένα, που του είπες «προχώρα».

ΑΝΤΙΚΕΡ: Εγώ;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μάλιστα εσύ. Τον διαβεβαίωσες ότι θα το συζητούσες μαζί μου, και να μην έχει κανένα πρόβλημα. Ότι θα συμφωνούσα τελικά.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ε, δεν είσαι καλά.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Εγώ δεν είμαι καλά;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Με τον άνθρωπο αυτόν είναι ζήτημα αν έχω μιλήσει δυο ή τρεις φορές.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Ε, ωραία, τότε μια από αυτές τις φορές θα ήταν που σε ρώτησε να μας στείλει τα κόκαλα του πατέρα μου κι εσύ ....

ΑΝΤΙΚΕΡ: Πίστεψέ με, σε παρακαλώ. Δεν έχω καμιά σχέση εγώ με την ιστορία αυτή.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Τι θες να πεις, ότι τα έβγαλα όλα από την κοιλιά μου;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αυτό είπα; Απλώς έρχομαι να πιστέψω ότι ο άνθρωπος είναι απατεώνας. Έκανε την βρομοδουλειά, και πάει να τα ρίξει όλα πάνω μου. Κι εσύ ... Απορώ πώς πίστεψες ότι εγώ θα μπορούσα ποτέ να παίξω σε βάρος σου ένα τέτοιο παιχνίδι. Με ξέρεις για τέτοιον; Όχι πες μου, γνωριζόμαστε τόσα χρόνια

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Α, να κάτσω με σταυρωμένα τα χέρια. Αυτό θέλεις. Θα σε βόλευε. Ήθελα να 'ξερα, αν ήσουν εσύ στην θέση μου κι είχαν κλέψει τα κόκαλα του δικού σου πατέρα, τι θα έκανες. Όχι πες μου. Δεν σε συμφέρει, βέβαια.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Θα έκανα απλά αυτό που έκανε ο Καντ: μια κοπερνίκεια αντιστροφή –χάρη στην οποία πέτυχε να καταξιωθεί στην ιστορία της φιλοσοφίας.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Εσύ έχεις όρεξη για αστεία.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Όχι, όχι μιλάω πολύ σοβαρά. Πρόσεξε. Όλοι μας ξέρομε πού είναι ο τόπος που αναπαύονται τα κόκαλα των ανθρώπων μας. Κι ένα μικρό παιδί να ρωτήσεις θα σου πει ότι δεν είναι ανάμεσά μας αλλά κάπου σε κάποιο νεκροταφείο. Για κάνε όμως νοερά την σκέψη αν, αντί για το νεκροταφείο, ο τόπος που αναπαύονται τα κόκαλα του πατέρα σου είναι κάπου ανάμεσά μας –στο σπίτι σου ή εδώ, ας πούμε– κι αναλογίσου πόσο διαφορετικά θα ήταν τα πράγματα τότε. Θα μπορούσες, όχι, όπως ως τώρα, που έκανες έναν ολόκληρο χρόνο να πας να δεις τον πατέρα σου, να έχεις ανά πάσα στιγμή επαφή μαζί του και να συνομιλείς μαζί του, να του ανάβεις το καντηλάκι όποτε το έβλεπες σβηστό, να του ζητάς την ευχή του, να είσαι ήσυχος ότι δεν ταλαιπωρούνται τα κόκαλά του πότε από το κρύο και πότε από την ζέστη ...

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Μα τι μου λες τώρα. Έχω χάσει τα κόκαλα του πατέρα μου. Κι εσύ ... Αντί να με βοηθήσεις να τα βρούμε ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Αυτό είναι άλλο θέμα. Και συμφωνώ ότι πρέπει να τα βρούμε. Δεν νομίζω, άλλωστε, ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο. Αυτός δεν σου είπε ότι θα πρέπει να μας τα 'στείλε πέρσι γύρω στον Μάρτιο με Απρίλιο; Το ερώτημα είναι: πότε, ακριβώς.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Να σου πω έτσι που ήμουνα ούτε που τον ρώτησα.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Α, αυτό, όπως καταλαβαίνεις, έχει εξαιρετική σημασία. Να μας προσδιορίσει την ακριβή ημερομηνία που μας έστειλε το φορτίο έτσι, ώστε κάνοντας αντιπαραβολή στα χαρτιά μας, να εντοπίσουμε τον αποδέκτη, τον άνθρωπο που τα πήρε. Από κει και πέρα ας το πάνω μου: θα αναλάβω εγώ δράση. Θα συζητήσω με τον αποδέκτη πώς θα μπορούσαμε να τα βλέπομε σε μια λελογισμένη συχνότητα –λέω «αν θα μπορούσαμε», για να μην υποψιαστεί.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Να μην υποψιαστεί, τι;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Μα ο άνθρωπος που αγόρασε τα κόκαλα του πατέρα σου έχει την εντύπωση ότι απόκτησε τα οστά του Καντ. Όπως καταλαβαίνεις, δεν θα μπορούσα ποτέ να σε δικαιολογήσω να πηγαίνεις εσύ μόνος σου να βλέπεις τα κόκαλα που έχει αγοράσει ο άνθρωπος. Από πού κι ως πού, θα πει. Αλλιώς, όμως, είναι να τον παρακαλέσω να με αφήσει να τα βλέπω εγώ πότε-πότε, επειδή, ύστερα από τόσο καιρό που τα είχα στην κατοχή μου, μου δημιουργήθηκε η ανάγκη, η ψυχική ανάγκη να τα βλέπω. Οπότε, πηγαίνοντας να τα δω, θα παίρνω κι εσένα σαν συνεργάτη μου, κι έτσι θα έχεις την ευκαιρία να βλέπεις τα κόκαλα του πατέρα σου.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Έτσι, σαν τον κλέφτη;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Σαν τον κλέφτη! Μια χαρά θα πηγαίνεις –σαν κύριος. Όπως θα έκανες μια επίσκεψη κάπου με τον οικοδεσπότη να σου ανοίγει την πόρτα και να σε υποδέχεται με ευαρέσκεια.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Όχι εννοώ που θα πηγαίνω για τα κόκαλα του πατέρα μου και θα προσποιούμαι ότι πηγαίνω να δω τα οστά του Καντ.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Και σένα τι σε πειράζει. Ας τον να πιστεύει ό,τι θέλει. Δεν κατάλαβες. Το πρόβλημα είναι δικό του.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Πώς δικό του, δηλαδή.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Παιδί μου, αυτός νομίζει ότι έχει τα οστά του Καντ, ενώ στην πραγματικότητα είναι τα κόκαλα του αγαπημένου σου πατέρα. Και, ως γνωστόν, η πραγματικότητα είναι εκείνη που έχει την βαρύνουσα σημασία. Τι, έχεις αντίρρηση;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Όχι, δεν καταλαβαίνω, όμως ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Ξέρεις πόσοι από τους θαυμαστές του Καντ θα πηγαίνουν να δουν τα οστά του, για να αποτίσουν την δέουσα τιμή στον μεγάλο φιλόσοφο. Γιατί, το καταλαβαίνεις, ο άνθρωπος που πλήρωσε τόσες χιλιάδες ευρώ, για να αγοράσει τα οστά του Καντ, δεν το έκανε για να πάει να τα καταχωριάσει σε καμιά αποθήκη στο σπίτι του. Για την ματαιοδοξία του το έκανε, να μπορεί να τα δείχνει σε όσο περισσότερο κόσμο γίνεται και να λένε μπράβο του που μπόρεσε κι απόκτησε ένα τόσο πολύτιμο κειμήλιο της φιλοσοφίας. Στην πραγματικότητα, όμως, όλος αυτός ο θαυμασμός, τον οποίο θα νιώθουν οι επισκέπτες νομίζοντας ότι βλέπουν τα οστά του Καντ, θα απευθύνεται στα κόκαλα του πατέρα σου. Στα κόκαλα του πατέρα σου!

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Έτσι, ε; Ο πατέρας μου, ο πατερούλης μου ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Σκέφτεσαι τι αγαλλίαση θα νιώθει η ψυχούλα του από κει ψηλά που βρίσκεται και πόση περηφάνια θα αισθάνεται για τον γιο του –εσένα, που πέτυχες να τον επισκέπτονται και να τον θαυμάζουν τόσοι άνθρωποι. Μη το συζητάς. Από όποια πλευρά κι αν το εξετάσεις, κερδισμένος θα είναι ο πατέρας σου. Άσε, λοιπόν, τις βλακείες, και σταμάτα να κυνηγάς τον οστεοφύλακα. Το ξέρω είναι καθίκι –όπως το είπες.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Καθίκι, δεν λες τίποτα, το καθίκι.

ΑΝΤΙΚΕΡ: Και εκμεταλλευτής και εκβιαστής και απατεώνας ... Αλλά τι να κάνεις, τον έχουμε ανάγκη.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: Ναι, αλλά ο πατέρας μου;

ΑΝΤΙΚΕΡ: Καλά είναι εκεί που είναι ο πατέρας σου. Μια χαρά. Αλλά χωρίς τον οστεοφύλακα δεν θα έχουμε καύσιμα, και χωρίς καύσιμα η επιχείρηση: δεν. Έτσι, δεν είναι;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ: ...

ΑΝΤΙΚΕΡ: Συνεχίζομε, λοιπόν, συνεχίζομε, πιστέ συνεργάτη! (ενώ, παράλληλα, με τον Παντελή αρχίζουν να επανατοποθετούν στην θέση τους τα πράγματα που είχε μαζέψει στην αρχή ο Παντελής).

ΤΕΛΟΣ